

ลัทธิคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475

การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะในหมู่คนจีนและญวน ซึ่งเบื้องต้นนั้นมีเจตนาเพียงเพื่อเข้ามาหลบซ่อนและอาศัยในประเทศไทย เป็นฐานปฏิบัติการติดต่อและกำนินการกบฏเอกราช หากได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยแต่อย่างใดไม่ ซึ่งรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ทราบในเรื่องนี้¹ แต่ต่อมาเมื่อเจียง ไค เช็ก ยึดอำนาจการปกครองได้ และดำเนินนโยบายร่วมกับประเทศลัทธิจักรวรรดินิยมปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์จีนอย่างรุนแรง การเปลี่ยนท่าทีของนายพลเจียง ไค เช็ก เช่นนี้ได้ทำให้องค์การคอมมิวนิสต์หมดโอกาสที่จะหนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อสู้อย่างเปิดเผยต่อไปได้ ดังนั้น องค์การคอมมิวนิสต์จึงหนุนให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนใช้วิธีรุนแรงตามหลักทฤษฎีมาร์กซิสต์เลนินนิสต์ เพื่อโค่นล้มรัฐบาล เจียง ไค เช็ก และลัทธิจักรวรรดินิยม การที่คอมมิวนิสต์จีนเปลี่ยนวิธีการและเป้าหมายของการต่อสู้ใหม่นี้ ต่อมาจึงกลายเป็นปัญหาและภัยต่อรัฐบาล เจียง ไค เช็ก และนอกจากนี้ ยังมีผลกระทบกระเทือนมาถึงรัฐบาลไทยด้วย เพราะทำให้พวกคนจีนและญวนคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

---

¹ดูใน หจช. ร.7. ม.18/1 หนังสือฉบับที่ 35/890 ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 เมษายน 2468 นายพลโทยุคล ผู้รั้งในตำแหน่งเสนาบดี ถึงราชเลขาธิการ และใน หจช. ร.7. ม.18/1 หนังสือที่ 34/889 ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 28 เมษายน 2469 เสนาบดีมหาดไทย แจ้งความมายังเจ้าพระยามหิธร และใน หจช. ร.7. ม.18/1 หนังสือที่ 264 กองบัญชาการตำรวจนครบาลกรุงเทพฯ ลงวันที่ 23 เมษายน 2470 นายพล.ต.พระยาอชิกรประกาศ ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลฯ ถึงเสนาบดีมหาดไทย

ต้องเปลี่ยนท่าทีและวิธีการต่อสู้เพื่อปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพตามไปด้วย¹ แต่อย่างไรก็ตาม การจะปฏิวัติสังคมไทย คอมมิวนิสต์จำเป็นจะต้องอาศัยพลังจากคนไทย ดังนั้น พวกคอมมิวนิสต์จึงได้พยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อชักจูงคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพวกชาวนา และกรรมกรซึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นพลังสำคัญของการปฏิวัติเข้าเป็นพวก ในปี 2474 พวกคอมมิวนิสต์สามารถชักจูงคนไทยเข้าเป็นพรรคพวกได้หลายคน² แต่เท่าที่เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศษและไทยสืบทราบได้ ปรากฏว่าคนไทยที่เข้าร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ได้มีหน้าที่สำคัญในกองอำนวยการกลางของคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด นอกจากจะเป็นประเภทรับจ้างหรือดำเนินการบางอย่าง เช่น การแจกใบปลิว³ ฉะนั้น การดำเนินการของคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมาจึงได้แก่เพียงการโฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาลไทยและพยายามชักชวนยั่วยุคนไทยที่ยากจนให้เข้าเป็นพวกเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้คอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่พวกคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้ละความพยายามที่จะแทรกซึมและก่อความวุ่นวายเพื่อ

¹ ฎีกาใน หจช. ร.7. ม.18/1 (สำเนา) อนุสาวรีย์แห่งคอมมิวนิสต์รัสเซีย วันที่ 7/11/1429 และในคำแปลหนังสือจีนในแผ่นกระดาษแดง และในคำแปลหนังสือจีนเข้ากองคลังรัฐพิธีคอมมิวนิสต์

² ฎีกาใน สลช. แผนก บร.6/105 คำให้การด้วยความเต็มใจของคนญวน ชื่อ โทง ชิน กวัก และใน สลช. แผนก บร.1/105 (copy) Confidential.

Legation de la Française au Siam, Bangkok. Le 2 Mai, 1933 และใน สลช. แผนก บร.1/105 บันทึกสภาพคอมมิวนิสต์ในประเทศสยาม

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ G.B.F.O. 371/17174 Secret. F.1738/42/40. February 9, May 14, 1933. Letter of the Siam Communist Youth Local Committee to Malayan Communist Youth Central.

เพื่อสถาปนาระบบเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพในประเทศไทย ดังจะได้กล่าวต่อไป

นอกจากปัญหาคอมมิวนิสต์ทางชาติแล้ว ปัญหาลัทธิสังคมนิยมจากความคิดของคนไทยที่พยายามนำมาใช้กับประเทศไทย ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลไทยต้องเผชิญ และถึงแม้ว่าปัญหานี้จะดำเนินอยู่ในระยะเวลาอันสั้น แต่ก็สามารถทำให้คณะผู้ก่อการเกิดความขัดแย้งและแตกแยกกันได้ และนอกจากนี้ยังทำให้ผู้นำรัฐบาลไทยในระยะต่อ ๆ มามีความระแวงคนไทยที่มีความคิดโน้มเอียงไปทางคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ความคิดและวิธีการของสังคมนิยมในหมู่คนไทยจะมีข้อแตกต่างจากคอมมิวนิสต์อยู่มาก แต่แนวความคิดของสังคมนิยมก็มีลักษณะสำคัญบางอย่างคล้ายคอมมิวนิสต์คือ ให้รัฐเป็นเจ้าของกิจการทั้งปวง ฉะนั้น ลัทธิสังคมนิยมจึงเป็นลัทธิอื่นไม่พึงปรารถนาอีกลัทธิหนึ่งของรัฐบาลไทย แต่เนื่องจากการเคลื่อนไหวของลัทธิทั้ง 2 มีลักษณะต่างกัน ฉะนั้น เพื่อความสะดวกในการศึกษา จึงขอแยกกล่าวดังนี้

1. การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในระบอบรัฐธรรมนูญ

ถ้าพิจารณาการโฆษณาชวนเชื่อและยุยงส่งเสริมต่าง ๆ ที่พวกคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะเห็นได้ว่าพวกคอมมิวนิสต์ก็มีความต้องการคล้ายกับพวกคณะราษฎร คือ ต้องการโค่นล้มระบบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราช และสถาปนาระบบการปกครองประชาธิปไตยของประชาชนชั้นแทน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะทั้ง 2 พวกต่างเห็นว่าในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไม่มีความเป็นธรรมเหมือนกัน แต่ถ้าได้พิจารณาเกี่ยวกับการมองปัญหา วิธีการแก้ปัญหาลักษณะ และการเคลื่อนไหวของทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว จะเห็นข้อแตกต่างกันอย่างมากมาย กล่าวคือ ประการแรกเกี่ยวกับการมองปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคมนั้น พวกคอมมิวนิสต์มองว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบบที่ผู้ปกครองปล่อยให้พวกเจ้าและพรรคพวก รวมทั้งพวกจักรวรรดินิยมทำการกดขี่ประชาชนคนยากจน เบียดบังเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน โดยมองปัญหาความไม่เป็น-

ธรรมที่เกิดแก่กลุ่มคนยากจน คือกรรมกรและชาวนาเป็นหลัก¹ แต่พวกคณะราษฎรมองว่า ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไม่ให้ความเจริญแก่ประเทศไทย และทำให้ประเทศอ่อนแอ ถ้า หลัง ไม่เจริญทัดเทียมอารยประเทศ ส่วนในการมองปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ส่วนใหญ่ก็จะมองเพียงแต่ชนชั้นข้าราชการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากพวกเจ้า² เป็นหลัก ประการที่สอง เกี่ยวกับการแก้ปัญหาค่าความไม่เป็นธรรม พวกคอมมิวนิสต์ถือว่าระบบสังคมเป็นระบบกีดกันทางชนชั้นระหว่างคนมีกับคนยากจน ฉะนั้น การจะแก้ปัญหาค่าความเดือดร้อนและการเอารัดเอาเปรียบให้หมดสิ้นมีทางเดียวคือ ต้องใช้การปฏิวัติที่รุนแรงของชนชั้นผู้ถูกกดขี่ เปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างและจักระเบียบของสังคมใหม่ให้ตั้งอยู่บนความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หรืออีกนัยหนึ่งคือระบบคอมมิวนิสต์³ ต่างกับความคิดของพวกคณะราษฎร ซึ่งมีความประสงค์เพียงต้องการนำระบบประชาธิปไตยแบบตะวันตกเข้ามาแทนระบบสมบูรณาญาสิทธิราช และ

¹ดูใน หจช. ร.7. ม.18/1 คำแปลหนังสือจีนชื่อ กอ เต็ก ซี จิม เรื่อง จำแนกการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศสยาม และอธิบายหลักการกับกุศโลบายของพวก (คือบอลเชวิค) วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 1930 และใน หจช. ร.7. ม.18/1 คำแปลหนังสือจีนในแผนกระดาษแดง

²จากปากคำและข้อเขียนของคณะผู้ก่อการมักจะพูดถึงความอยุติธรรมที่พวกข้าราชการได้รับ ดูใน พ.อ. พระยาทรงสุรเดช พล.ท. ประยูร ภมรมนตรีและปรีดี พนมยงค์, บันทึกนักปฏิวัติไทย (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517)

³ดูใน หจช. ร.7. ม.18/12 คำแปลหนังสือพิมพ์จีน ชื่อบางกอกเซียวป้อ ออกครั้งที่ 2 ลงวันที่ 28 สิงหาคม 2473 และใน หจช. ร.7. ม.18/1 คำแปลอนุสาวรีย์แห่งคอมมิวนิสต์เซีย วันที่ 7 กุมภาพันธ์ และใน หจช. ร.7. ม.18/1 คำแปลแจ้งความการเมือง ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2472 และใน หจช. ร.7. ม.18/12 คำแปลหนังสือพิมพ์หนึ่ง แต้ป้อ วันที่ 10 ตุลาคม 2472

ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงแบบนองเลือดใด ๆ¹ ประการที่สามเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการต่อสู้
 แม้มคอมมิวนิสต์และคณะราษฎรจะมีความต้องการ "ประชาธิปไตย" เช่นเดียวกัน แต่คำว่า
 "ประชาธิปไตย" ตามความหมายของคอมมิวนิสต์หมายถึงระบบเผด็จการของชนชั้นกรรมา
 ชีฟ² ซึ่งต่างกับคำว่าประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่คณะราษฎรต้องการ กล่าวโดยสรุป พวก
 คอมมิวนิสต์มองสังคมด้วยสายตาของหลักการและทฤษฎีของคอมมิวนิสต์ ดังนั้น จึงคิดจะเปลี่ยนแปลง
 การปกครองไปตามอุดมการณ์และวิธีการของคอมมิวนิสต์ แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลัง
 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง สภาพเศรษฐกิจและการค้าของประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะ
 ที่เสื่อมโทรม และมีคนว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก³ ซึ่งเหมาะแก่การเคลื่อนไหวของ
 คอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก แต่ปรากฏว่าพวกคอมมิวนิสต์จีนก็ไม่ได้ฉวยโอกาสใดๆ⁴ ยกเว้น
 การนัดหยุดงานของคนจีน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้รัฐบาลปล่อยตัวหัวหน้าคณะเลือดกับ
 เหล็กเท่านั้น⁵

¹ การปฏิวัติที่กวางเจา หรือหลักเลียงการจลาจลนองเลือดเป็นเจตนารมณ์ ข้อที่ 2
 ของการเริ่มต้นการประชุมเตรียมการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ภาย พลโท ประยูร ภมรมนตรี,
 "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475" บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า 69

² หจข. ร. 7. ม. 18/1 คำแปลหนังสือพิมพ์จีนฉบับพิเศษ ออกเป็นที่ระลึกของ
 เลนิน ดูเซมเบอก ลีปอกลีไซ ออกวันที่ 22 มกราคม 2472

³ G.B.F.O. 371/16262 F.7839/4260/40. October 5, 1932

⁴ นายคอร์ดเนอร์ (Dormer) ทูตอังกฤษประจำประเทศไทย มีความสงสัยว่า
 ทำไมขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยถึงไม่ฉวยโอกาสเคลื่อนไหวในภาวะเช่นนี้ ภาย
 G.B.F.O. 371/16262 Confidential. F.7839/4260/40. November 7, 1932

Dormer to Sir John Simon

⁵ คุรายละเอียดยุทธ. สสร. แผนก บร. 3/105 ร.ต. พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล
 มารับคำสั่งที่กองบัญชาการทหารปืนใหญ่ ว่าพวกจีนลากรณมีความประสงค์ให้ปล่อยตัวหน้า
 คณะเลือดกับเหล็ก

X การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในสมัยนี้ เริ่มปรากฏขึ้นภายหลังจากพ.อ.พระยาพหลา ได้นำปัญหาคนจีนขึ้นพูดในที่ประชุมคณะกรรมการราษฎร และเสนอให้ห้ามคนจีนเข้าเมืองไทย ซึ่งที่ประชุมก็เห็นด้วย¹ โดยให้เก็บภาษีให้แพงขึ้น แต่ยังไม่เห็นที่รัฐบาลจะร่างพระราชบัญญัติบังคับใช้ พวกคอมมิวนิสต์สยามและคณะคอมมิวนิสต์หนุ่มก็ได้เคลื่อนไหวขอใ้รัฐบาลด้วยการออกไปปลิวโฆษณาชวนเชื่อ และโจมตีคณะราษฎรทั้งตัวไซ่ ทั้งในเมืองและต่างจังหวัด² โดยโฆษณาว่าผู้ก่อชาวนา กรรมกร ทหาร และคนทุกชั้นยากทั้งหลายให้เห็นว่าเมื่อก่อนชาวไทยเรา (คนยากจน) ไล้ถูก (พระเจ้าอยู่หัว) ประชาธิปกข่มเหงแต่คนเดียว มาบัดนี้ มีคนจำนวนชากมากชีกออ... เช่น พระยาพหลา หลวงประดิษฐมนูธรรม และพรรคพวก...³

และพวกคอมมิวนิสต์ยังได้โจมตีผู้ก่อการด้วยว่า เป็นคณะราษฎรปลอม เพราะความจริงนั้นพวกนี้คือกลุ่มข้าราชการในรัฐบาลเก่าซึ่งถูกพวกเจ้าข่มเหง ฉะนั้น เมื่อมีโอกาสและต้องการแสวงหาหนทางทำกินให้สะดวกเหมือนสมัยก่อน พวกนี้จึงได้แอบอ้างตนเป็น"คณะราษฎร" แล้วใช้กำลังทหารยึดอำนาจจากพวกเจ้าเพื่อประโยชน์คน หาใช่เพราะหวังดีต่อประชาชนอย่างแท้จริงไม่ ทั้งนี้โดยยกตัวอย่างเกี่ยวกับการแต่งตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 นาย ซึ่งได้อ้างว่าไม่มีคนยากจนได้เข้าไปร่วมสักคนเดียว และนอกจากนี้ก็ยังโน้มน้าวให้คนยากจนซึ่งยังคณะราษฎรอีกว่า การที่คณะราษฎรปลอมได้ยกเลิกอากรนาเกลือและภาษีสัมพัทธ์สนั้น⁴

¹ สดธ. บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการราษฎร วันที่ 27 กันยายน 2475

² G.B.F.O Confidential F.7839/4260/40. November 7, 1932

³ สดธ. แผนก นร.3/105 ใบปลิวชื่อ ชาวนา กรรมกร ทหาร และคนทุกชั้นยากของประเทศสยาม พิมพ์ออก 3 ภาษา คือ อังกฤษ ไทย และจีน ลงวันที่ 30 กันยายน 2475

⁴ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลชุดใหม่ได้ออกและแก้ไขพระราชบัญญัติหลายฉบับเพื่อช่วยเหลือคนจน รวมทั้งการยกเลิกอากรนาเกลือและภาษีสัมพัทธ์สนด้วย กฎพระราชบัญญัติต่าง ๆ ใน ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2475 เล่ม 45

เป็นเพราะจะทำคุณอันเล็กน้อยเพื่อชื้อน้ำใจประชาชนให้เห็นว่าคณะราษฎรมีความรักประชาชน แต่แท้จริงแล้ว การยกเลิกสิ่งเหล่านี้เป็นการยกเลิกเงินเพียงไม่กี่บาท ส่วนเงินรัฐูปการซึ่งเก็บจากคนยากจนได้ปีหนึ่งเป็นจำนวนถึง 10 ล้าน กลับไม่ยกเลิก และก็ยังมีส่วนนี้อีกหลายอย่างที่ประชาชนหาเงินมาได้เลือดตาแทบกระเด็น ก็ไม่ได้ยกเลิกอีกเช่นกัน ส่วนในเรื่องการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมนั้น พวกคอมมิวนิสต์ก็ได้ยั่วยุให้ประชาชนไทยเกลียดชังอังกฤษและฝรั่งเศสไปศกย โดยอ้างว่าประเทศทั้ง 2 นี้ได้เข้ามาแย่งกินแดนประเทศไทยแล้ว ยังได้สิทธิพิเศษในการป่าไม้ การขุดแร่ การค้า และอื่น ๆ อีกมาก¹

การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในระบบรัฐธรรมนูญที่ได้ปรากฏขึ้นจะเห็นได้ว่าเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งกำจัดคนจีนไม่ให้อพยพเข้าประเทศไทย ดังนั้น ข้อที่เคยแปลกใจว่าทำไมพวกคอมมิวนิสต์ไม่ฉวยโอกาสเคลื่อนไหวในระยะแรกจึงอาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อกำจัดอำนาจของพวกเจ้า ก็เป็นนโยบายและความต้องการอย่างหนึ่งที่คอมมิวนิสต์ได้ทำการเคลื่อนไหวมาตั้งแต่ปี 2472² ฉะนั้น เมื่อคณะราษฎรโค่นล้มสำเร็จ ฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงรออยู่ที่รัฐบาลชุดใหม่ว่าจะดำเนินการต่อคนจีนเช่นไร และอีกประการหนึ่ง พวกคอมมิวนิสต์อาจเห็นว่า ถ้าประเทศไทยดำเนินสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว โอกาสที่พวกคอมมิวนิสต์จะหันมาดำเนินการทางการเมืองอย่างเปิดเผยควบคู่กับการเคลื่อนไหวทางใต้ดินจะมีมากขึ้น ฉะนั้นเหตุนี้คอมมิวนิสต์จึงไม่พยายามเคลื่อนไหวใด ๆ ในอันที่จะทำให้รัฐบาลชุดใหม่เกิดความหวาดกลัวและระแวงภัยจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและการแทรกซึมเข้าถึงประชาชนไทย แต่เมื่อพระยาพหลฯ และรัฐบาลได้แสดงท่าทีที่จะกำจัดการอพยพของชาวจีนออกอย่างซัดจั้ง คอมมิวนิสต์จึงได้เคลื่อนไหวตอบโต้รัฐบาลอย่างทันควัน

¹ สลช. แผนก มร.3/105 ใบปลิวชื่อ ชาวนา กรรมกร ทหาร และคนทุกข์ยาก

² ปรคภูรายละเอียดการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ในบทที่ 2

ถ้าเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ที่เป็นปรักขัตต่อรัฐบาลไทยในสมัยก่อนกับสมัยนี้แล้ว มีลักษณะคล้ายกันคือ เป็นผลสะท้อนมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาล แต่มีข้อต่างกันที่ว่า รัฐบาลในสมัยก่อนค่อนข้างดำเนินนโยบายเน้นหนักไปทางด้านการต่อต้านพวกคอมมิวนิสต์จีนและญวน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าพวกนี้เป็นภัยต่อความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติ แต่ในสมัยหลังนี้รัฐบาลมีนโยบายกำจัดคนจีนทั่วไป เพราะประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาเศรษฐกิจ การค้า และการว่างงาน แต่การกระทำของรัฐบาลเช่นนี้บังเอิญไปกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ การดำเนินงานของคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องอาศัยคนจีนเป็นแหล่งเคลื่อนไหวและสนับสนุน ฉะนั้น เมื่อรัฐบาลไทยคิดกำจัดคนจีนไม่ให้เข้าประเทศก็ย่อมจะทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบอุปสรรคในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ด้วยความเจ็บแค้นรัฐบาลไทย พวกคอมมิวนิสต์จึงต้องเริ่มก่อการเคลื่อนไหวอีก

อย่างไรก็ดี การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในระยะนี้น่าจะเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อรัฐบาลไทยมาก เพราะประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจเสื่อมโทรม การค้าตกต่ำ และการว่างงานก็มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัญหานี้มีผู้วิจารณ์ว่าแม้คณะราษฎรจะได้สัญญาไว้ว่าจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน และความทุกข์ยากของชนชั้นแรงงาน¹ แต่การสัญญาี้ นายคอร์ดเมอร์ ทูตอังกฤษได้ให้ความเห็นว่า ถ้าประเทศไทยอยู่ในสภาพที่มีการค้าก็ยังสงสัยว่าการเสนอเช่นนี้จะทำให้พวกชนชั้นต่ำทั้งในเมืองและในต่างจังหวัดจะเชื่อหรือไม่ และยิ่งการค้าอยู่ในสภาพตกต่ำ และการว่างงานก็กำลังเพิ่มขึ้น ประชาชนคนยากจนจะเชื่อได้อย่างไร² แต่ปรากฏว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้สร้างวิกฤตการณ์หรือความหวาดหวั่นให้แก่รัฐบาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังไม่อาจแทรกซึมในหมู่คนไทยได้ ฉะนั้น จึงทำให้ขาดพลังที่จะสร้างความกระทบกระเทือนหรือก่อความวุ่นวายขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมา

¹ดูใน "คำประกาศคณะราษฎร", บันทึกนักปฏิวัติไทย และอ้างใน ชัยยันต์ ปรักติกุล, ประชาธิปไตยวัย 41 (กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์, 2516), หน้า 15 - 21

ในเดือนตุลาคม คอมมิวนิสต์จีนก็ได้พยายามเคลื่อนไหวมากขึ้น เช่น พยายามหลบซ่อนเข้าในประเทศไทย¹ และออกใบปลิวเผยแพร่ลัทธิในจังหวัดลำปาง² และที่อื่น ๆ นอกจากนี้ก็ยังมีข่าวคว่ำว้างค์การคอมมิวนิสต์ได้ส่งชาวอันนัม หัวหน้าคิวแทนของตนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เข้ามาในประเทศไทยทางคอนเทื่อ เพื่อจัดการเผยแพร่ใบปลิวทั้งหมดในประเทศไทย³ แต่ข่าวนี้ก็ไม่มีความแน่นอน *

ในขณะที่พวกคอมมิวนิสต์ได้เริ่มก่อการเคลื่อนไหว พวกเจ้าและพวกนิยมเจ้าซึ่งสูญเสียผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง⁴ ก็ถือโอกาสเคลื่อนไหวต่อต้านคณะราษฎร⁵ โดยชักชวนคนไทยและคนจีนที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ เช่น พวกเก๋ายอกและพวกคนจีนตาม

¹ สลธ. แผนก บร.3/105 จดหมายจากผู้หวังดี ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2475 ถึงคุณประยูร ภมรมนตรี (พลโทประยูร ภมรมนตรี สมัยอยู่ฝรั่งเศสเคยถูกส่งเสียว่าเป็นคอมมิวนิสต์มาเหมือนกัน คุใน G.B.F.O. 371/12536 F.4058/2987/40. May 4, 1927 และใน G.B.F.O. 371/12536 No. 363/33/1927 May 17, 1927)

² สลธ. แผนก บร.3/105 ใบปลิวของคณะคอมมิวนิสต์ทั้งที่จังหวัดลำปาง ในวันที่ 1 ตุลาคม 2475.

³ สลธ. แผนก บร.3/105 เอกสาร M. Maugres ทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย

⁴ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พระยามโนปกรณ ๗ หัวหน้ารัฐบาลชุดใหม่ได้สั่งห้ามไม่ให้มีการลงข่าวผิดใจทางเจ้า ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญการปกครอง 10 ธันวาคม 2475 ก็ได้มีข้อมัญญัติไว้ในมาตรา 11 ห้ามพวกเจ้ายุ่งกิจการการเมืองทั้งปวง คุใน สลธ. บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการวชฎกรครั้งที่ 11 (9 กรกฎาคม 2475) และใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (10 ธันวาคม 2475)

⁵ คุใน สลธ. แผนก บร.3/105 จดหมายลงวันที่ 21 ตุลาคม 2475 นายรุ่ง ศรีอมยา หรือหมื่นระนอง ปลัดกรมของกรมหลวงชุมพร ๗ สมาชิกบ้านเบอร์ 225 หลังวัดอินทราราม อำเภอบุคโล เรียนนายพันเอกพระยาพหล ๗ ผู้บัญชาการทหารบก

สโมสรร่าง ๆ ที่เกลียดชังคณะราษฎร เช่น สโมสรร "ชิน เจริญ ห้วย"¹ มาร่วมดำเนินการเพื่อโค่นล้มคณะราษฎร ซึ่งปรากฏว่าการเคลื่อนไหวของคนกลุ่มนี้ค่อนข้างสร้างความหนักใจให้แก่เจ้าหน้าที่อยู่มาก เพราะในบางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่กล้าทำการจับกุมหรือขัดขวางใด ๆ แม้จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เนื่องจากว่าคนจีนที่เคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นคนของกรมพระกำแพงเพชร² เจ้านายที่สำคัญพระองค์หนึ่งในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช และนอกจากนี้ ยังมีพวกทหารเรือหรือที่เรียกกันว่า "คอมมิวนิสต์เก่า" ซึ่งได้พยายามป้องกันเอาชีวิตพระยามโนปกรณัม ฯ พระยาพหล ฯ และหลวงประดิษฐ ฯ ซึ่งทางตำรวจก็ไม่กล้าทำอะไรอีกพวกหนึ่ง³ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของคนกลุ่มนี้ก็ได้รุนแรงและมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ลัทธิใดๆ หากแต่เป็นเพราะมีความไม่พอใจพวกคณะราษฎร เท่านั้น

ส่วนทางด้านคอมมิวนิสต์จีนภายหลังจากที่ออกไปปลิวโจมนี่คณะราษฎรในเดือน

¹ นายชาญ อารักษ์ชน ครูประจำชั้นโรงเรียนเนยอนุกุล มีหนังสือถึงพระยาพหล ฯ ว่ามีคนจีนลอบลัดเข้าไปในวังเจ้าบ่อย ๆ เกรงว่าจะมีการจลาจล จึงเรียนให้พระยาพหล ฯ หาทางป้องกัน คุใน สลช. แผนก บร.3/105 จดหมายลงวันที่ 10 ตุลาคม 2475 นายชาญ อารักษ์ชน ครูประจำชั้นโรงเรียนเนยอนุกุล - ท้าววิชนะสงคราม พระนคร เรียน พระยาพหล ฯ และใน สลช. แผนก บร.3/105 จดหมายไม่ลงวันที่ ผู้เขียนถึงคุณครู

² พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน พระนามเดิมชื่อ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ และเจ้าจอมมารคาวาก ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระองค์ทรงหม่อมอานาจ แต่พวกเจ้า พวกข้าราชการเป็นจำนวนไม่น้อย รวมทั้งคนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกคณะอั้งยี่ ยังมีความจงรักภักดีต่อพระองค์อยู่ คุใน สลช. แผนก บร.3/105 จดหมาย ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2475 นายรุ่ง ศรีถมยา หรือหมื่นระนอง เรียนนายพันเอกพระยาพหล ฯ

³ สลช. แผนก บร.3/105 จดหมายลงวันที่ 19 ตุลาคม 2475 นายสถิตย์พร โรงพิมพ์ ศรีกรุงพระนคร เรียนคุณครู

กันยายน และได้ถูกเจ้าหน้าที่ดำเนินการกวาดล้างจับกุมทั้งในกรุงเทพฯ และที่จังหวัดโคราช¹ ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการเคลื่อนไหวใด ๆ อีก จนกระทั่งรัฐบาลได้จัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเสร็จ และได้ประกาศใช้พร้อมกับจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงฉวยโอกาสออกไปปลิวโฆษณาชวนเชื่อและยั่วยุประชาชนให้เกิดสับสนขัดแย้งระบอบอื่น² โดยโฆษณาว่า

รัฐบาลที่เป็นราชาธิปไตย และเป็นผู้แทนของพวกเสรีชน³นั้นคือรัฐบาลปะปนของ (พระเจ้าอยู่หัว) ประชาธิปไตยและคณะราษฎรรัฐบาลใหม่ รัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่ขุ่นแค้น บัดนี้ เขาอยากจะทำผิดความชั่วช้าโหดร้ายต่าง ๆ ที่เขาทำต่อประชาชนทุกคนนี้ จึงมีการประกาศรัฐธรรมนูญในวันที่ 10 ธันวาคม นี้³

และนอกจากนี้ยังได้โจมตีการประกาศรัฐธรรมนูญด้วยว่า เป็นกลอุบายที่แยบยลของคณะราษฎรที่หลอกลวงประชาชน โดยอ้างว่า รัฐธรรมนูญใหม่คือ เครื่องรักษาผลประโยชน์และอำนาจของพวกคณะราษฎร ซึ่งจะสามารถใช้กดขี่ราษฎรได้ร้ายแรงกว่าสมัยก่อน ทั้งนี้ เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้บังคับประชาชนไม่ให้มองเห็นความอธรรมของคณะราษฎร ซึ่งเป็นผู้แทนของพวกเสรีชนและรับใช้กษัตริย์ และจักรวรรดินิยมต่างชาติเพื่อกดขี่ราษฎรไทยทั้งชาติ และในตอนท้ายคอมมิวนิสต์ได้ชักชวนประชาชนว่า

1. รวมประชาชนชาวสยามเข้าอยู่ฝ่ายวิโกลฐาน
2. ปฏิเสธรัฐธรรมนูญใหม่
3. โคนรัฐบาลคอมมิวนิสต์ขุ่นแค้น
4. ทำการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์
5. ตั้งรัฐบาลไทยเวียตของกรรมกร กสิกร และทหารแห่งสยามขึ้น⁴

¹G.B.F.O. Confidential F.7839/4260/40. November 7, 1932

²G.B.F.O. 371/17174 F.398/42/40. December 14, 1932.

January 17, 1933. "Communism in Siam"

³สถธ. แผนก บร.3/105 ใบปลิวของสมาคมคอมมิวนิสต์สยาม คณะคอมมิวนิสต์หนุ่มสยาม แถลงเรื่องประกาศรัฐธรรมนูญของรัฐบาลใหม่ วันที่ 10 ธันวาคม 2475

⁴เรื่องเดียวกัน

แต่ก็ไม่ไฉน เพราะคำโฆษณาชวนเชื่อในใบปลิวจะสังเกตเห็นได้ว่า ใ้ช้อยคำหรือศัพท์ ภาษาอังกฤษ และศัพท์สูง ๆ เกินกว่าที่ประชาชนคนยากจนและคนไร้การศึกษาจะเข้าใจได้ และข้อสำคัญ คนไทยทั่ว ๆ ไปก็ไม่รู้ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม แม้การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์จะไม่ทำให้รัฐบาลได้รับความกระทบกระเทือน แต่ปัญหาคนจีนก็เป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้รัฐบาลอยู่ไม่น้อย ทั้งในเคื่อนมกราคมต่อมา รัฐบาลต้องเผชิญปัญหาการก่อความไม่สงบของกองงานที่ادنน สายกรุงเทพฯ ฯ ปากน้ำ ก่อการประท้วง เพราะไม่พอใจค่าจ้างที่กระทรวงมหาดไทย ให้อีกวันละ 65 สตางค์ และในเดือนเดียวกันนั้นก็ม็อกคนจีนเกินขบวนไปวังปารุสก์วัน คัดค้านคำสั่งรัฐบาลที่ให้ขยายชั่วโมงการบังคับสอนภาษาไทยในโรงเรียนจีน และในขณะ เดียวกันรัฐบาลก็ต้องคอยระวังและดำเนินการจับกุมคนจีนที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ไปด้วย¹

ต่อมาในเดือนเมษายน 2476 ข่าวการคุกคามของคอมมิวนิสต์ได้ปรากฏขึ้นอีก โดยอังกฤษได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบว่า มีพวกคอมมิวนิสต์รัสเซีย คิวแทนองศ์การสากล ครั้งที่ 3 สาขาตะวันออก 2 คน คือ นายไอแวน โฟเมเชฟ (Ivan Fomechev) และ นายเซอร์จเซมเนลอฟ (Serge Semnelof) ได้รับมอบหมายจากองค์การคอมมิวนิสต์ ให้นำมาดำเนินการก่อกวนและความแตกแยกในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน พวกชั้นสูง และร่ำรวย² แต่ข่าวนี้ไม่มีหลักฐานพิสูจน์ จึงได้เงียบหายไป ต่อมาทางสุดอังกฤษได้มีหนังสือ มาแจ้งอีกว่า มีบุคคลในประเทศไทย 5 คน คือนาย อับดุล การิม มัสคูดี (Abdul Karim Masudi) นายอับดุล วาฮับ เมนังกีบอ (Abdul Wahab Menang Kebau) นายอับดุล

¹ G.B.F.O. 371/17174 F.2590/42/40. May 18, 1933

² G.B.F.O. 371/17174 Confidential. F.2412/42/40. April 5, 1933. St Henry Lawrence (London) To Siamese Legation และใน G.B.F.O. 371/17174 Confidential. F.2412/42/40. April 7, 1933. Phya Bahiddha Nukara (Bangkok Legation) to Mr. Warner.

หากแต่เชื่อว่ามีอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย คือแคว้นไค้รัฐฉานของพม่า หรือทางฝั่ง
ลาวของฝรั่งเศส ซึ่งยังไม่สามารถสร้างความเดือดร้อนหรือความไม่สงบให้ประเทศไทยได้¹
และต่อมาเมื่อพระยาพหลฯ เข้ามาบริหารประเทศ จีนคอมมิวนิสต์ก็ได้เคลื่อนไหวก่อตั้ง
หัวหิน โดยพยายามแทรกซึมเข้าไปในหมู่คนไทย โดยใช้เงินเป็นเครื่องล่อและจูงใจให้
เข้าเป็นพรรคพวก² อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์จะเป็นเรื่องที่
ยากแก่การพิสูจน์และติดตาม เพราะส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการแบบใต้ดิน แต่ปัญหานี้ก็ทำ
ให้พระยาพหลฯ มีความหวาดกลัวเช่นเดียวกับรัฐบาลก่อน ๆ ดังนั้น จึงไม่ได้ยกเลิกพระ
ราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ปี 2476 ของพระยามโนปกรณฯ³ และในขณะเดียวกันก็
พยายามดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด เพื่อให้สอดคล้องกับพระ
ราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และรัฐบาลชุดก่อน ดังจะเห็นได้จากรัฐบาล
ได้สนองตอบพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่จะพระราชทานอภัยโทษแก่
ผู้ต้องคดีการเมือง แก่กเว้นผู้ต้องโทษคอมมิวนิสต์⁴

¹ G.B.F.O. Confidential. British Legation, Bangkok.

June 15, 1933

² คนใจของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ก็ถูกชักชวนด้วย คุใน G.B.F.O.

371/17175 No.103 British Legation, Bangkok. June 23, 1933

³ อันที่จริงสาเหตุที่ไม่ยกเลิก ไม่ใช่เป็นเพราะหวั่นเกรงปัญหาคอมมิวนิสต์เพียง
ปัญหาเดียว หากแต่ยังมีเหตุผลอื่น ๆ อีกคือ เพื่อประโยชน์ในการขอความไว้วางใจจาก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และเพื่อเป็นที่ไว้วางใจของ นานาประเทศ ไม่ให้ระ
วางว่าการปฏิวัตินั้น เป็นเพราะมีนโยบายสนับสนุนนายปรีดี และนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็น
ปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลเก่า ดังจะกล่าวต่อไป

⁴ สลธ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 27/2476 (26 กันยายน 2476)
เรื่อง คดีทางการเมือง

เนื่องจากรัฐบาลพระยาพหลฯ มีนโยบายที่จะปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง และปรารถนาจะดำเนินนโยบายแบบฝ่ายกลางอย่างรัฐบาลพระยามโนปกรณฯ¹ ซึ่งในจุดมุ่งหมายที่แท้จริงนั้น แม้จะเป็นเรื่องของเหตุผลทางการเมืองมากกว่าจะเป็นเจตนาจริง โดยตรงที่จะดำเนินการก่อกองมิวนิสต์ แต่การประกาศนโยบายของรัฐบาลได้ทำให้พวกคอมมิวนิสต์ไม่พอใจ และหลังจากนั้นไม่นาน การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ได้เพิ่มขึ้นมากกว่าสมัยพระยามโนปกรณฯ ดังเช่นในเดือนกรกฎาคม 2476 คอมมิวนิสต์ได้นำใบปลิวภาษาจีนหลายฉบับไปทิ้งไว้ในโรงพยาบาลศกกก. ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อจะแจกจ่ายให้แก่พวกคนจีน แก่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้พบเสียก่อน² ต่อมาในเดือนธันวาคม ซึ่งตรงกับวันครบรอบฉลองรัฐธรรมนูญของไทย และบังเอิญไปตรงกับวันครบรอบ 6 ปี ของวันที่ชาวจีนในเมืองกวางเจาได้ลุกขึ้นจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล เจียง ไค เช็ก จนสามารถยึดอำนาจการปกครองได้ 3 วัน ในโอกาสนี้พวกคอมมิวนิสต์จึงได้ออกใบปลิวปลุกความสำนึกและโฆษณาชักชวนทั้งคนจีนและไทยในประเทศไทยให้ร่วมกันโค่นล้มรัฐบาลพระยาพหลฯ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนสืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดแรก แต่การโฆษณาชวนเชื่อในคราวนี้ค่อนข้างแปลกกว่าครั้งก่อน ๆ ที่ได้กระทำมา กล่าวคือ พวกคอมมิวนิสต์ได้ยกเอาสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเคยกล่าวโจมตีอย่างรุนแรงมาเป็นเครื่องโน้มน้าวใจคนไทย เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์ ได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของคนไทยแล้วว่า มีความรู้สึกเช่นไรต่อพระศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ฉะนั้น ในคราวนี้พวกคอมมิวนิสต์จึง

¹ G.B.F.O. 371/17175 F.4412/42/40. June 22, 1933. Telegraph by Dormer และใน G.B.F.O. 371/17175 F.4194/42/40. June 23, 1933 Telegraph by Dormer และใน G.B.F.O. 371/17175 Confidential. F.5573/42/40. August 21, 1933. Dormer to Sir Simon และใน Bangkok Times, (June 21, 1933)

² สดข. แผนก บร.3/105 หนังสือลับ กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2476 เรียบเรียงจากคุณนายกรัณมนตรี

หลีกเลี่ยงที่จะโจมตีรัฐบาลคณะราษฎร ไปพร้อมกับการประณามพระมหากษัตริย์อย่างที่แล้วมา เพราะเห็นว่าไม่มีผลใด ๆ ทั้งนี้ การโฆษณาชวนเชื่อครั้งนี้พวกคอมมิวนิสต์จึงลองวิธีใหม่ โดยชักจูงและยั่วยุคนไทยให้เห็นว่าคณะราษฎร เป็นผู้ที่ถูกหมิ่นพระเกียรติ และไม่มีความจงรักภักดีต่อกองทัพระบอบสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ อย่างร้ายกาจจนทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเสด็จหนีไปอยู่สงขลา ส่วนการเหยียดเขาสถาบันพุทธศาสนาอันเป็นที่เคารพเชื่อถือของประชาชนชาวไทยมาโดยช้านั้น พวกคอมมิวนิสต์ได้กล่าวโจมตีรัฐบาลพระยาพหลฯ ว่าไม่มีความซื่อสัตย์และศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาอย่างแท้จริง แต่ที่ "ทำตัวเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ ก็เพื่อเอาศาสนาเป็นเครื่องสำหรับกดขี่ราษฎรที่วิเศษอันหนึ่ง"¹ เท่านั้น และนอกจากนี้ได้บริภาษถึงความเลวร้ายของรัฐบาลว่า "ทำการปลดออกนอกภาวการณ์แล้วยังไม่พอ ข้าเฝ้าการพ่นล่อศเคอริเข้าล่อเช่นนั้น ควรให้เรียกเขาว่ารัฐบาลอะไร มีใช้ศักรูของราษฎรหรือ"² และด้วยวิธีการที่พวกคอมมิวนิสต์เคยใช้มา จึงถือโอกาสยกเอาวันที่ตนจีนในเมืองกวางเจาถูกขับสู้กับรัฐบาลจีนคณะชาติ มาโน้มน้าวประชาชนจีนและไทยให้ร่วมกันจับอาวุธโค่นล้มรัฐบาลพระยาพหลฯ โดยให้อยู่ในความควบคุมของคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้อ้างว่าเพื่อจะสถาปนามหาชนรัฐที่แท้และนำปวงชนสยามไปสู่อิสระเสรีภาพ และอีกฉบับหนึ่ง ออกในนามคณะกรรมการสิทธิแก่พวกคอมมิวนิสต์ได้ยั่วยุพวกกรรมกรให้ชิงชิงเคียดแค้นรัฐบาล โดยยกเอาเรื่องการเก็บเงินรัฐูปการ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเป็นข้อโฆษณาว่ารัฐบาลไม่เคยคิดทำอะไรเพื่อคนยากจนที่ใช้แรงงาน ทั้งที่ประชาชนส่วนใหญ่กำลังตกอยู่ในภาวะคับแค้นอดอยาก แต่รัฐบาลกลับมุ่งแต่สร้างฐานะอำนาจของคนให้เข้มแข็ง โดยลงทุนชักชวนและล่อลวงราษฎรมารวมฉลองรัฐธรรมนูญอันเป็นเครื่องมือยึดครองอำนาจของรัฐบาลเอง ซึ่งไม่มีประโยชน์

¹ สดช. แผนก บร.3/105 ใบปลิว คำแถลงการณ์ระลึกการโค่นล้มรัฐบาลจีนในกวางเจา และคักค่านรัฐธรรมนูญสยาม คณะคอมมิวนิสต์และคอมมิวนิสต์หนุ่ม ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2476

² เรื่องเดียวกัน

ครอบงำและ เพราะประโยชน์ที่แท้จริงของราษฎรคือ การรณรงค์เสียเงินค่ารัฐูปการ แต่รัฐบาลไม่ได้ยกเลิก ซึ่งจะทำให้คนยากจนอีกจำนวนมากต้องเข้าคุก เพราะไม่มีเงินเสีย ครอบครัวยากจนเดือดร้อนระส่ำระสาย ดังนั้น จึงโฆษณาชวนเชื่อ ว่า ถ้าราษฎรผู้ทุกข์ยาก ลุกขึ้นต่อสู้จัดตั้งรัฐบาลที่แท้จริงตามแบบสังคมนิยมอย่างครบถ้วนแล้ว ประชาชนทุกคนจะมี ชำวากิน มีที่อยู่อาศัย มีงานทำ มีเวลาพักผ่อนถูกต้องตามหลักอนามัย และมีอิสระถูกต้องตาม หลักมนุษยธรรม¹ แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีปฏิกริยาใด ๆ จากประชาชนไทย เพราะส่วนใหญ่ยัง ซากัดความสำนึกทางการเมือง ซึ่งได้ถูกละเลยและทอดทิ้งมาช้านาน² ฉะนั้น ปัญหาของว่าง ทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาลผู้บริหารประเทศที่เป็นอยู่ จึงเป็นการยากที่คอมมิวนิสต์จะสร้างความสำนึกทางการเมืองและทางชนชั้นให้แก่ประชาชนได้ในระยะเวลาอัน รวดเร็ว ต่อมาในเดือนพฤษภาคม 2477 พวกคอมมิวนิสต์ชวนซึ่งชวนเขาไปนาน ได้เริ่มก่อ การเคลื่อนไหวอีกทางภาคอีสาน การเคลื่อนไหวครั้งนี้ดำเนินการโดย "คณะไทยหนุ่ม" (Committee of Young Siam) โดยออกเผยแพร่ใบปลิวโฆษณาลัทธิคอมมิวนิสต์ใน เขตภาคอีสาน³ ซึ่งเป็นเขตที่มีชาวยวนอพยพพักอาศัยมาก และจากการสืบทราบของเจ้าหน้าทีเชื่อว่าที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดพิจิตรก็มีหน่วยใต้ดินของคอมมิวนิสต์ที่มีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับพวกจีนคอมมิวนิสต์ในกวางตุ้ง และพวกยวนคอมมิวนิสต์ในตังเกี๋ย ดำเนินการอยู่⁴

¹ สลช. แผนก บร.3/105 ใบปลิวกักกันรัฐธรรมนุญ คณะกรรมการสีแดง วันที่ 11 ธันวาคม 2476

² คูใน หจช. ร.7. สบ.2.42/87 บอลเชวิค รายงานของคณะกรรมการพิจารณา เรื่องการป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์และบอลเชวิค

³ สลช. แผนก บร.6.4.1 หลว่องบรรดโกวิทวาที, คอมมิวนิสต์ กอมอินเทอร์น และคอมอินฟอร่ม, หน้า 2922 ย. และใน ชานินทร์ ทรัพย์วิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์, หน้า 222

⁴ Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p. 56

นอกจากนี้ต่อมาในเดือนมิถุนายน รัฐบาลไทยต้องเผชิญปัญหาคอมมิวนิสต์อย่างหนัก เมื่อฝรั่งเศสได้ไ้ญวนเข้ามาตั้งไบปลิวเผยแพร่วัทธิคอมมิวนิสต์ทางชายแดนไทย ซึ่งในเรื่องนี้ทำให้รัฐบาลไทยไม่กล้าทำอะไรลงไป เพราะฝรั่งเศสมีสัมพันธไมตรีกับไทย และเคยช่วยเหลือไทยต่อต้านคอมมิวนิสต์มาก่อน แต่เมื่อฝรั่งเศสสนับสนุนคอมมิวนิสต์ยุวลูกคามรัฐ-
 ชาติไทยเช่นนี้ คณะรัฐมนตรีจึงให้กระทรวงการต่างประเทศไปเจรจากับฝรั่งเศส¹ เพื่อขอให้ฝรั่งเศสระงับการสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์เสียอย่างใดก็ตาม แม้รัฐบาลพระยาพหลฯ ได้พยายามกวาดล้างการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด แต่พวกคอมมิวนิสต์ก็ยังคงทำการเคลื่อนไหวหนัก ดังเช่นในปี 2478 ได้ส่งตัวแทนเข้าไปร่วมประชุมคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่ 7 ที่กรุงมอสโก² ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งว่ายังปรารถนาจะดำเนินการถูกคามประเทศไทยต่อไป

จากการถูกคามและเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ที่ขยายเพิ่มขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่พระยาพหลฯ ได้เข้ามาบริหารประเทศ ทำให้รัฐบาลเริ่มมีความวิตกกังวลถึงภัยคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง เพราะปัญหาคอมมิวนิสต์ในระยะหลังนี้ไม่ใช่ปัญหาเล็กน้อยอย่างเช่นสมัยพระยามโนปกรณฯ ดังนั้น ในเดือนตุลาคม 2478 พระยาพหลฯ จึงต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ปี 2476 ของพระยามโนปกรณฯ มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อบังคับใช้ต่อพวกคอมมิวนิสต์ได้อย่างแท้จริง และให้สอดคล้องกับการดำเนินการของคอมมิวนิสต์ด้วย ทั้งนี้ เพราะบัญญัติคอมมิวนิสต์ปี 2476 นั้น ยังขาดการรัดกุม ไม่มีการพูดถึงการใช้กำลังบังคับ

¹ สลธ. แผนก บร.3/105 หนังสือฉบับที่ 9.1850/2477 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2477 เรื่อง คนญวนที่ถูกจับได้สารภาพว่า ฝรั่งเศสเข้ามาตั้ง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เวียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

² J.H. Brimmell, Communism in South East Asia. (London; Oxford University Press, 1955), p. 114

และระบุเพียงแต่หลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์ และกำหนดโทษเฉพาะผู้สนับสนุนและส่งเสริมเท่านั้น¹ ฉะนั้น เพื่อให้สอดคล้องต่อความเป็นจริงของการดำเนินการของคอมมิวนิสต์ รัฐบาลพระยาพหล ๑ จึงกำชับความลงไปว่า คอมมิวนิสต์ต้องเป็นการกระทำโดยใช้ "กำลังบังคับ" และมีจุดมุ่งหมายโอนระบบเศรษฐกิจทุกอย่างมาเป็นของรัฐ² . ต่อมาในเดือน เมษายน 2479 พระยาพหล ๑ ก็ได้นำเอาพระราชบัญญัติกฎหมายลักษณะอาชญา มาดัดแปลงแก้ไขอีก เพื่อขยายการป้องกันและลงโทษคอมมิวนิสต์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2478 (ฉบับที่ 7)"³ .

อย่างไรก็ตาม ภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์และกฎหมายอาญาฉบับที่ 7 หรือแม่แต่องค์การคอมมิวนิเตอร์น ซึ่งสนับสนุนคอมมิวนิสต์อยู่จะเปลี่ยนนโยบายไปในปี 2478⁴ เพราะคลื่นสงครามมีท่าทีที่จะเกิดขึ้นในเมืองจีนและในยุโรป แต่พวกคอมมิวนิสต์

¹ดูใน "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2476 เล่ม 50 และใน ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2476 เล่ม 46 (กฤดาภยมา นว ก.)

²ดูใน "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2478" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 43 วันที่ 1 ตุลาคม 2478 และใน ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2478 เล่ม 48 ภาค 2 (กฤดาภยมา นว ก.)

³ตามปรกติเรียกกันว่า กฎหมายลักษณะอาญาแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2478 แต่ที่จริงแล้ว ได้ตราไว้ในวันที่ 16 เมษายน 2479 ดูใน "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2478 (ฉบับที่ 7)" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 ตอนที่ 6 วันที่ 19 เมษายน 2479 (ดูในกฤดาภยมา นว ก.)

⁴ดูใน Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p. 57 และใน U.S. Army, Area Handbook For Thailand (Washington D.C.; Government Printing Office, 1963)

ก็ยังมุ่งดำเนินการต่อไปอีก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนตุลาคม 2479 พวกคอมมิวนิสต์จำนวน 200 คน ได้ก่อการเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงถึงขั้นจับอาวุธต่อสู้เป็นครั้งแรกที่จังหวัดขอนแก่น¹ อันตรายที่จะเกิดจากการดำเนินการครั้งนี้ ทำให้ข้าหลวงประจำจังหวัดพร้อมด้วยกำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องระดมกำลังรวมมือกันปราบปรามขึ้นเด็ดขาด ยังผลให้คอมมิวนิสต์จำนวนเสียชีวิต 2 นาย และได้รับบาดเจ็บและถูกจับกุมอีกเป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่าเรื่องนี้ไม่ดอบเป็นที่แพร่หลายสู่ประชาชน เพราะทางกระทรวงมหาดไทยในวันแรกว่าจะทำให้ประชาชนตื่นเต้นหรือตกใจเกินควร ดังนั้น จึงมีคำสั่งไม่ให้เพิ่มกองกำลังใด ๆ และอีกประการหนึ่งก็พิจารณาเห็นว่า ถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์จะจับอาวุธลุกขึ้นต่อสู้อีก ทางฝ่ายป้องกันก็ไม่ได้วิตกใด ๆ เพราะว่าจะจังหวัดขอนแก่นเป็นย่านรวมกำลังพลได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากมีกำลังตำรวจและทหารที่จังหวัดอุดร ร้อยเอ็ด และนครราชสีมาตั้งอยู่รอบตัว และยังเชื่อมั่นด้วยว่า ถ้าใช้แก่อาวุธในกองตรวจของกำรวจภูธรก็เพียงพอแก่การปราบปรามได้² ซึ่งต่อมาก็ไม่มีการจลาจลรุนแรงใดๆ เกิดขึ้นในเขตนี้อีก

การที่รัฐบาลไทยมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันหรือปราบปรามขึ้นรุนแรง นับได้ว่ามีผลต่อการยับยั้งการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์อยู่ไม่น้อย และต่อมาถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม การปลุกลัทธิชาตินิยมเพื่อต่อต้านคนจีนอย่างรุนแรงก็เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์มาก เพราะจอมพล ป. ได้พยายามปิดหนทางการเคลื่อนไหวของคนจีนทุกด้าน แต่อย่างไรก็ดี การเกิดสงครามโลกก็มีส่วนทำให้การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์จีนต้องระงับไปอยู่ไม่น้อย กล่าวคือ พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องไปร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งต่อต้านญี่ปุ่น³ แต่ในขณะเดียวกัน สงครามก็ได้ช่วยให้คอมมิวนิสต์

¹ สลช. แผนก บร.2.49 หนังสือลับกวน ที่ น.17860/2479 กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2479 เรื่อง พวกญวนคอมมิวนิสต์ก่อจลาจล หลวงชำระงานาวาสวัสดิ์ เสนาบดีมหาดไทย เรียบเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

² เรื่องเดียวกัน

³ Franz Schurmann, (ed.), Republic of China, p. 237

ได้โอกาสเคลื่อนไหวและพักตัวอีกครั้งหนึ่ง และต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยได้ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ก็ได้แพร่ขยายเข้าไปถึงคนไทยมากขึ้น ดังจะได้อกล่าวในบทต่อไป

2. การเคลื่อนไหวของกลุ่มนิคมลัทธิสังคมนิยม

อันที่จริงแล้ว หลักความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในสังคมนั้น เป็นสุข และไม่มีการเบียดเบียนกัน หรือที่เรียกกันว่าความคิดสังคมนิยมนั้น ไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่สำหรับสังคมไทย ทั้งนี้เพราะ หลักความคิดเหล่านี้มีปรากฏอยู่แล้วในหลักพระพุทธศาสนา เรื่อง อัครกฤษฎุศร และในไตรภูมิพระร่วง ของพระยาโลไท เรื่อง อุดรกรูทวิป ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาทางปฏิบัติก็มีกลุ่มคนในประเทศไทย เคยดำเนินชีวิตร่วมกันแบบสังคมนิยมมาแล้วที่ตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น¹ และต่อมาก็มีพวกเงาะและพวกชาวน้ำดำเนินชีวิตเช่นนี้อีก² อย่างไรก็ตามสิ่งที่ได้อกล่าวมานั้น มีข้อสังเกตว่า หลักการหรือความคิดที่ปรากฏในเรื่อง อัครกฤษฎุศรก็ดี หรือในเรื่อง อุดรกรูทวิปก็ดี หากได้รับการพัฒนาความคิดมาใช้แก้ปัญหาของสังคมไทยแต่ประการใดไม่³ ส่วนการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในตำบลจังหวัดขอนแก่น และ

¹ เมื่อครั้งสมเด็จพระยาจารย์ ๗ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระองค์ได้เสด็จไปตรวจราชการที่ตำบลดังกล่าวแล้วทรงเขียนรายงานถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นว่า ราษฎรมีความสุขมาก ซึ่งพระองค์ทรงเปรียบเทียบว่า เป็นโซเซียลลิสต์ คูใน ปรีดี พนมยงค์, ความเป็นอนิจจังของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 4, (พระนคร : โรงพิมพ์นิเวศ, 2513), หน้า 28 - 29 และใน ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไกรวิทยาทอง, 2519), หน้า 25

² เรื่องเดียวกัน

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย,

ของพวกเงาะและพวกชาวน้ำนั้น ก็เป็นเพียงการอยู่ร่วมกันของคนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่ถูกจำกัด
 ให้ความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติ หากได้เกิดจากความคิดที่จะจัดระเบียบสังคมตามความคิด
 ทางการเมืองไม่ ดังนั้น จึงทำให้สังคมไม่ได้รับการรักษาสืบต่อ เพราะขาดการวางระเบียบ
 และกฎเกณฑ์อันเป็นแบบแผนที่ดีสำหรับอนาคต

ส่วนความคิดสังคมนิยมที่จะนำมาใช้เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนของสังคมไทยได้เริ่ม
 ปรากฏครั้งแรก เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมได้จัดเสนอเป็นเค้าโครงเศรษฐกิจของชาติใน
 ปลายปี 2475 แต่ความคิดดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้นำมาใช้ เพราะได้ถูกพวกคณะราษฎรส่วนใหญ่
 และกลุ่มขุนนางเก่าที่ยังมีบทบาทในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง¹ คัดค้าน จนก่อให้เกิด
 เกิดปัญหาการขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่มสมาชิกคณะราษฎร และระหว่างคณะราษฎรกับพวก
 ขุนนางเก่า

อย่างไรก็ตาม แม้เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม จะก่อให้เกิดความ
 ขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่มผู้บริหารประเทศ แต่อันที่จริงการสร้าง ความแตกแยกและความ
 หวากถลัวภัยจากลัทธิสังคมนิยมหรือระบบสาธารณรัฐจากพวกหัวรุนแรงนั้น ได้เกิดขึ้นมาก่อนที่
 หลวงประดิษฐมนูธรรมจะร่างเค้าโครงเศรษฐกิจแล้ว สาเหตุสำคัญก็เนื่องจากว่าภายหลัง
 การเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ กลุ่มขุนนางเก่าที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่าง
 ไม่น่าคาด² มีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจพวกสมาชิกคณะราษฎรบางคนที่มีความคิด
 รุนแรง เพราะเกรงว่าพวกนี้อาจจะนำระบบสาธารณรัฐแบบรัสเซียเข้ามาใช้³ เหตุผลก็คือว่า

¹ กลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ยังคงมีบทบาทต่อมาถึงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 ได้แก่พระยามโนปกรณ ๗ พระยาตรีวิศาลวาจา พระยาราชวังสัน พระยาจำแสนยบดี พระยา
 เทพวิฑูร และเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นต้น

² G.B.F.O. 371/16262 Confidential. F.7857/4260/40. November 8,
 1932 Dormer to Sir Simon

³ จากคำแถลงของพระยาอภิบาลราชไมตรี ผู้ช่วยเสนาบดีต่างประเทศที่มีต่อ นาย
 คอร์ดเมอร์ เรื่องเดียวกัน

ประเทศไทยยังไม่มีรัฐธรรมนูญหรือหลักประกันที่แน่นอนว่าจะดำเนินระบอบประชาธิปไตย ถึงที่คณะราษฎรได้แถลงไว้ ฉะนั้น ถ้าพวกหัวรุนแรงมีความต้องการอยากจะทำประเทศไปสู่ระบบสาธารณรัฐ ก็อาจเป็นไปได้ เพราะในขณะนั้นพวกกลุ่มขุนนางเก่าได้มอง พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ซึ่งมีตำแหน่งสำคัญในการคุมกำลังและอาวุธว่า เป็นคนหัวรุนแรงนิยมคอมมิวนิสต์, เค็มคั่ว (a Thorough-going Communist) และมีลูกน้องมาก ฉะนั้น ถ้าพระยาทรงฯ นำประเทศไทยสู่ระบบสาธารณรัฐ ก็ย่อมทำได้ เพราะลูกน้องหรือผู้ใฝ่บังคับบัญชา จะคงเชื่อฟัง และประเทศไทยก็อาจจะมั่นคงบนเส้นทางตรงกันข้าม ถ้าพระยาทรงฯ ยินดีรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อเข้าถึงสภา อนาคตทางการเมืองของประเทศไทยก็จะแจ่มใส จากความหวาดหวั่นและความเชื่อดังกล่าวนี้นี้ พวกขุนนางเก่าจึงดำเนินแผนการนี้เพื่อให้พระยาทรงฯ ยอมจําแนบรับรัฐธรรมนูญใหม่ โดยใช้วิธีการนำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และให้พวกฝ่ายกลางหรือพวกขุนนางเก่า หรือพวกอนุรักษนิยมด้วยกันทำการพิจารณาเสียก่อน และเมื่อเป็นที่รับรองแล้ว จึงได้ส่งเข้าสู่คณะกรรมการราษฎรและสภาพิจารณา ผลจากการรับรองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทำให้สภาไม่โต้แย้งที่จะตั้งประเทศสยามไปสู่ระบบสาธารณรัฐแบบคอมมิวนิสต์รัสเซีย¹ ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับตัวพระยาทรงฯ พวกอนุรักษนิยมก็ได้วางแผนชักชวนพระยาทรงฯ และพรรคพวกที่หัวรุนแรงให้มาพบกับทูตอังกฤษ และทูตทหารฝรั่งเศส ตลอดจนพวกบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงของบางกอกไทม์ (Bangkok Times) และสยามออฟเซิร์ฟเวอร์ (Siam Observer) เพื่อให้ช่วยเกลี้ยกล่อม ทั้งนี้เพราะเห็นว่าพวกนี้เป็นฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งสามารถทำได้ดีกว่าพวกตน ซึ่งเป็นพวกอนุรักษนิยม แต่ปรากฏว่าบุคคลเหล่านี้ไม่อาจเข้าถึงตัว และทำความสนิทสนมกับพระยาทรงฯ และคนอื่น ๆ ได้ แต่ถึงกระนั้น พวกอนุรักษนิยมก็พยายามพิสูจน์และชี้แจงให้พระยาทรงฯ และพรรคพวกหัวรุนแรงเห็นว่า การปกครองระบบคอมมิวนิสต์แบบรัสเซียจะเกิดผลเสียอย่างไรต่อประเทศไทย และต่อมาจะเป็นภัยเหตุบังเอิญหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าได้เกิดมีความตึงเครียดและความขัดแย้งกันอย่างมากในรัฐบาลใหม่ภายหลัง

¹ เรื่องเดียวกัน

10 ธันวาคม 2475 ซึ่งก็มีผลไปถึงการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงและเผ็ดร้อนในเรื่องการเสนอ
เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ดังจะกล่าวต่อไป

มูลเหตุสำคัญที่นำไปสู่การโต้เถียงและขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในคณะรัฐมนตรีเรื่อง
เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักข้อที่ 3 ของ
คำประกาศคณะราษฎรที่ไค้สัญญาแก่ประชาชนไว้ว่า "จะกอบกู้ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
ในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะทำงานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย"¹ ซึ่งในเรื่องนี้สมาชิกทุกคนในคณะราษฎรก็ได้ให้สัตยาบันและ
สนับสนุนมาโดยตลอด แต่เมื่อรัฐบาลได้บริหารประเทศมากกว่า 6 เดือน คำมั่นสัญญาดังกล่าว
ก็ยังไม่เห็นว่าจะมีการลงมือดำเนินการ ดังนั้น ในเดือนธันวาคม 2475 หลวงประดิษฐ
จึงหยิบยกเอาปัญหานี้ขึ้นพูดในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และได้เสนอให้รัฐบาลจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น
ควบคุมที่ดินและผลผลิตทั้งหมดเพื่อปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา สาเหตุที่หลวงประดิษฐ
เสนอวิธีการเช่นนี้ขึ้นมา ก็เพราะเห็นว่า นิติชนไทยถ้าปล่อยให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นของส่วนตัวจะ
ทำให้เสียเกี่ยวและทอดทิ้งการงาน และในที่สุดที่ดินก็จะตกไปเป็นของผู้อื่นหรือไปสร้างหนี้ให้
รัฐบาลต้องแบกภาระช่วยแก้ไขเรื่อยไป² แต่ในที่ประชุมขอให้เลื่อนการพิจารณา

ต่อมาหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้รับมอบหมายและเร่งเร้าจากพระยามโนปกรณ
นายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการจัดร่างแผนเศรษฐกิจของชาติขึ้น โดยได้รับแจ้งว่าเป็นพระราช
ประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ³ แต่ก่อนดำเนินการจัดร่างหลวงประดิษฐฯ และ

¹ดูใน "คำประกาศของคณะราษฎร", บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า คำแถลง

²ดูใน สลช. บันทึกรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (วันที่ 20 ธันวาคม 2475)
เรื่อง เศรษฐกิจ

³เดือน มุนาค, ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (กรุงเทพฯ :
โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2517), หน้า ๓ และใน สิริ เปรมจิตต์, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ทรงโต้แย้งเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสาวภาค,
2516), หน้า 9

พระยาพหลฯ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และไต่กรายบังคมทูลถึงเรื่อง
เค้าโครงเศรษฐกิจ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ทรงชมเชยและคร่ำว่า พระองค์
ก็ทรงชอบแบบโซเซียลลิสม์ ดังนั้น หลวงประดิษฐฯ จึงได้จัดร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ โดย
หยิบยกเอาส่วนดี ๆ จากลัทธิต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับประเทศไทยมาปรับปรุง ซึ่งมี
หลักใหญ่พอสรุปได้ดังนี้

ก. กานจุดมุ่งหมาย

โครงการนี้จัดร่างเพื่อสนองตอบหลักข้อที่ 3 อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะบำรุง
ความสุขของประชาชน [แต่เนื่องจากหลวงประดิษฐฯ มีความเห็นว่า ถ้าหากปล่อยให้ราษฎร
มีที่ดินเป็นของส่วนตัวต่อไป จะไม่เกิดประโยชน์แก่ประชาชนเองและประเทศชาติด้วย เพราะ
ราษฎรอาจใช้เงินหรือทั้งการงาน ซึ่งในที่สุดก็ไปเพราะหนี้ให้รัฐบาลแบกภาระ ดังนั้น เพื่อ
เป็นการป้องกันปัญหาของรัฐบาล จึงเสนอให้รัฐเป็นผู้ค้ำเงินเสียเอง ทั้งในด้านการควบคุม
ปัจจัยการผลิต การจัดหางาน และการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ แต่ในขณะเดียวกัน
ก็เปิดหนทางค้ำสิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และสามารถเลี้ยง
ตนเองและครอบครัวได้ กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของโครงการนี้มุ่งช่วยเหลือคนยากจน
ที่ไร้ความสามารถ โดยให้รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือในการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจให้ ส่วนสิทธิ
และเสรีภาพทางการเมือง โครงการนี้ยังให้การประกันและรับรองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ทุกประการ¹

ข. ลักษณะชุมชนของโครงการ

ตามลักษณะของธรรมชาติ สภาพภูมิประเทศของไทยมีพื้นที่ ภูมิอากาศ และ
สภาพแวดล้อมทั่วไป เหมาะแก่การประกอบกิจการมากกว่าอุตสาหกรรม แต่การประกอบ
กิจการบางอย่างจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยบางอย่างจากอุตสาหกรรม ซึ่งปกติต้องสั่งซื้อจาก
ต่างประเทศ ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยทางด้านอุตสาหกรรมที่เข้ามา ทำให้ประเทศไทย
ประสบปัญหาเรื่อง ช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ทางด้านกิจการกสิกรรมกับอุตสาหกรรม

¹ เกื้อน บุณนาค, ทนายปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส, หน้า 61

และเพื่อแก้ปัญหาที่กล่าวนี้ หลวงประดิษฐ ฯ จึงเสนอการจัดระเบียบโครงการเศรษฐกิจของสังคมใหม่ โดยให้มีทั้งระบบกลีกรวมและอุตสาหกรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศดำเนินไปโดยราบรื่น ปราศจากอุปสรรค และไม่คงพะวงว่าจะเดือดร้อนจากการปิดประตูการค้าจากต่างประเทศ หรือคงคอยบริโภคนสินค้าและวัตถุดิบจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ และเมื่อรัฐสามารถจัดระบบกลีกรวมและอุตสาหกรรมดังกล่าวได้ การช่วยเหลือประชาชนให้พัฒนาความทุกข์ยากนั้น ก็ให้รัฐจัดแบ่งงานเป็นรูปสหกรณ์กระจายออกไปให้ทั่วประเทศ โดยมีรัฐบาลกลางเป็นผู้ควบคุม และถ้ารัฐจัดเป็นสหกรณ์ได้สำเร็จ ที่ดินอันกว้างใหญ่ของประเทศไทยทุกแห่งก็จะได้ใช้ประโยชน์ และประชาชนทั่วประเทศกว่า 11 ล้านคน ก็จะมั่งคั่ง และได้รับประโยชน์จากโครงการสหกรณ์อย่างเต็มที่ ปัญหาการว่างงานก็หมดไป ราษฎรไม่คงออกอียาก กล่าวโดยสรุป หลวงประดิษฐ ฯ เชื่อว่า ถ้าหากประเทศไทยสามารถจัดเป็นระบบสหกรณ์ โดยมีระบบกลีกรวมและอุตสาหกรรมดำเนินควบคู่ไปได้สำเร็จ ประเทศไทยจะอยู่รอดได้และประชาชนทุกคนก็จะเป็นสุข

ค. การดำเนินการ

ในการดำเนินการจัดการให้โครงการบรรลุเป้าหมายได้นั้น หลวงประดิษฐ ฯ มีความเห็นว่า ต้องให้อำนาจรัฐอย่างเต็มที่ในการประกันความสุขของประชาชน¹ และการจัดระเบียบหรือวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงแล้ว ในด้านความเหมาะสม การให้รัฐดำเนินการเสียเองก็เป็นสิ่งที่ดีกว่าให้เอกชนต่างคนต่างทำ

สำหรับขั้นตอนของการดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายของแผนการทางเศรษฐกิจนั้น ได้กำหนดไว้ดังนี้

1) ขั้นแรก ให้รัฐคำนวณและสืบสวนความต้องการการดำเนินงานปัจจุบันของประชาชนเสียก่อน หลักในการคำนวณนั้น ให้ยึดถือการเพียงพอแก่ความสมบูรณ์พูนสุข ไม่ใช่

¹ตามหลักทฤษฎีโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว รัฐจะต้องมีหน้าที่ประกันความสุขสมบูรณ์ให้แก่ราษฎร (Social Assurance) เรื่องเดียวกัน, หน้า 64

จำนวนอย่างแร้นแค้น เช่น อาหารก็ตองเป็นอาหารที่บุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปบริโภคกัน และ
 ในด้านเครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยก็เช่นเดียวกัน ส่วนในด้านการคมนาคม เช่น ทางน้ำ
 ทางบก และทางอากาศ ก็ให้รัฐดำเนินการจัดสรรเชื่อมต่อกันโดยทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อให้เกิด
ความเท่าเทียมกัน

2) ขั้นที่สอง ให้รัฐคำนวณก่อนว่า ถ้าจะดำเนินการไปตามขั้นที่หนึ่ง จะต้อง
 อาศัยที่ดิน แรงงาน เครื่องจักร และเงินทุนเป็นจำนวนเท่าใด

3) ขั้นที่สาม เมื่อทราบผลคำนวณแล้ว ก็ให้รัฐจัดสรรการแบ่งงานออกเป็นรูป
 สหกรณ์อย่างเหมาะสม กล่าวคือ จัดแบ่งตามหน้าที่ ความสามารถ เพศ และอายุ ส่วนในการ
 ทำงานก็ให้จัดโครงการทำงานตลอดทั้งปี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการว่างงานและการสูญเสียของ
 แรงงาน สำหรับวัยของการทำงาน รัฐกำหนดวัยของผู้ทำงานตั้งแต่อายุ 18 ปี ถึง 55 ปี
 ส่วนผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ก็ให้เล่าเรียน และทำงานเบาเล็ก ๆ น้อย ๆ บ้างตามกำลัง
 โดยมีเงินเดือนให้ สำหรับผู้มีอายุเกินกว่า 55 ปี ถือว่าพ้นวัยทำงาน คอยรับบำนาญและการ
 คุ้มครองจากรัฐไปตลอดชีวิต แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงพวกที่เลือกประกอบอาชีพอิสระของตนเอง ซึ่งไม่
 ได้เป็นข้าราชการของรัฐ

ง. การจัดหาที่ดิน แรงงาน และเงินทุนเพื่อการดำเนินการ

ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับโครงการนี้
 เพราะรัฐจะต้องนำมาจัดสรรและวางแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แต่เนื่องจากสังคมไทยเป็น
 สังคมเสรีนิยมมาช้านาน ฉะนั้น ถ้าให้อำนาจรัฐยึดทุกสิ่งทุกอย่าง ก็คงไม่เหมาะสมเพราะกฎ
 จะเป็นวิธีการแบบคอมมิวนิสต์ กังนั้น เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักนิติธรรมของบ้านเมือง หลวงประ
 คิษฐ ๗ จึงเสนอให้รัฐใช้วิธีซื้อที่ดินคืนจากราษฎร ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ที่ดินเพาะปลูกส่วนใหญ่
 ที่ตกอยู่ในมือเอกชนเวลานั้น ทำได้ผลไม่ค่อยคุ้มกับค่าใช้จ่ายและค่าดอกเบี้ย และชานารวม
 99 เปอร์เซ็นต์ ก็ตกเป็นลูกหนี้ **ที่ดิน** ถูกนำไปจำนอง และประกันหนี้ ส่วนทางเจ้าหนี้ก็เก็บค่า
 ดอกเบี้ยหรือค่าเช่าไม่คอยได้ และบางแห่งผู้ให้เช่านาต้องออกเงินเสียค่าที่นาเอง อย่างเช่น
 เจ้าของนาแถวทุ่งรังสิต จากการกักเก็บเช่นนี้จึงทำให้มีผู้อยากขายที่ดินกันมาก แต่ตามโครง
 การนี้ หลวงประคิษฐ ๗ กำหนดให้รัฐซื้อเฉพาะที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจต่อสังคม

ส่วนรวม เช่น ที่ไร่นาเท่านั้น ส่วนด้านแรงงานนั้น เพื่อตัดปัญหาการว่างงานและเพื่อสนองความต้องการด้านแรงงานของรัฐ หลวงประดิษฐ ฯ ได้กำหนดให้คนไทยทุกคนเป็นข้าราชการของรัฐ เพื่อทำหน้าที่ประกอบการเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ยกเว้นผู้ที่คิดว่าตนเองมีความสามารถเลี้ยงตนเองได้ ส่วนด้านการจัดหาเงินทุน เมื่อได้หลักเลี้ยงการวิหริทย์จากรวมญาติก็ให้รัฐดำเนินการเก็บภาษีมรดก ภาษีรายได้ ภาษีน้ำคาส ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้จิกไฟ และภาษีทางอ้อมอื่น ๆ เป็นต้น และนอกจากนี้ก็ให้รัฐออกสลากกินแบ่ง และกู้เงินจากภายในและนอกประเทศมาลงทุน¹

ถ้าพิจารณาาร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ ทั้งหมด จะเห็นได้ว่า หลวงประดิษฐ ฯ มองว่าสังคมไทยยังขาดความเป็นธรรม วนวาย และยังไม่อาจจะก้าวหน้าหรือเจริญรุ่งเรืองได้ เพราะกลไกของสังคมเก่ายังมีความสลับซับซ้อน และไม่มีการจัดระเบียบแบบแผนที่ดี คนในสังคมจึงขาดความรู้ความสามารถที่จะเลี้ยงตนเอง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้ ดังนั้น เพื่อจะแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน หลวงประดิษฐ ฯ จึงไปนำเอาส่วนที่ดีของลัทธิต่าง ๆ² มาปรับปรุงใช้ แต่ถ้าพิจารณาถึงรูปแบบเฉพาะแล้ว คอนข้างจะมีส่วนคล้ายกับแนวความคิดของ แซ็ง - ซีม่อน นักสังคมนิยมชาวฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 - 19 กล่าวคือ ความคิดทั้ง 2 ไม่ปรารถนาใช้ความรุนแรง มุ่งปรับปรุงสังคมเก่าเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของคนจนให้สูงขึ้น ไม่ผูกมัดให้คนจนเป็นปฏิปักษ์ต่อคนรวย เพราะเชื่อว่าคนรวยและคนจนจะสามารถอยู่รวมกันได้ ในสังคม และนอกจากนี้ก็ไม่มีการโจมตีนายทุนและคนร่ำรวย แต่สิ่งที่โจมตีมีอยู่ชั้นเดียวที่เหมือนกันคือ ชนชั้นผู้เกียจเท่านั้น³ กล่าวโดยสรุป

¹ดูรายละเอียด "ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ" เรื่องเดียวกัน, หน้า 56. - 148

²ดูใน ซีม่อนต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 135 - 138

³ในบางส่วนก็มีข้อแตกต่างกันบ้าง ดูใน Albert Fried, (ed.), Socialist Thought, และใน Robert Goldston, Communism : A Narrative History, และใน Massimo Salvadori, (ed.), Modern Socialism, ในเรื่อง "Social Organization (1825)"

ความคิดทั้ง 2 ไม่ถือว่าคนรวยหรือนายทุนเป็นต้นเหตุของความไม่เป็นธรรม หรือเหตุแห่งความวุ่นวายของสังคม หากแต่ถือว่าการขาดการจัดระเบียบที่ดีและมีเหตุผล คือคนเหตุ และอีกประการหนึ่ง ทั้ง 2 ความคิดต่างก็ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนไม่ได้ถูกสร้างมาอย่างเท่าเทียมกัน ฉะนั้น จะให้สังคมตั้งอยู่บนความเท่าเทียมกันแบบลัทธิคอมมิวนิสต์ ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้ ดังนั้น จึงมีการเปิดเสรีภาพบางอย่างไว้ในสังคม เพื่อตอบสนองต่อบุคคลที่มีความสามารถ

จะเห็นได้ว่า แม่หลวงประดิษฐ ๗ จะมีความกติกาสังคมนิยม โดยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง แต่โครงการนี้ก็มุ่งจะช่วยยกฐานะของคนยากจนให้มีความสมบูรณ์พูนสุข ส่วนความจำเป็นที่ต้องให้รัฐเป็นผู้กระทำก็เพราะเห็นว่า คนยากจนหรือประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้ไร้ความสามารถ และขาดการศึกษา ดังนั้น ถ้าให้รัฐซึ่งปกครองโดยคนฉลาด และมีเหตุผลเป็นผู้ดำเนินการ ก็จะมีผลเหมาะสมมาก จากโครงการทั้งหมดนี้ หลวงประดิษฐ ๗ เชื่อว่าจะทำให้ประชาชนได้รับความเสมอภาค มีการศึกษา มีงานทำ มีความสมบูรณ์พูนสุข และมีพละทานมัยที่ดี เพราะรัฐได้จัดระเบียบสังคมไว้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม นอกจากนี้ ในด้านผลประโยชน์ที่ประเทศจะได้รับก็คือ เอกราชและการเลี้ยงตัวเองได้ในทางเศรษฐกิจ เพราะไม่ต้องพึ่งวัตถุดิบทางอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ

หลังจากที่ได้จัดร่างโครงการดังกล่าวนี้เสร็จสิ้นลง หลวงประดิษฐ ๗ ได้นำออกแจกจ่ายแก่หัวหน้าผู้ก่อการใฝ่ก่อนที่จะนำเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แต่ในระหว่างที่มีการพิจารณานี้ ได้มีการปล่อยข่าวออกมาว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๗ ทรงไม่ชอบเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ และต่อมาเมื่อหลวงประดิษฐ ๗ นำร่างเสนอกอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 9 มีนาคม 2475 ปรากฏว่า พ.อ.พระยาทรง ๗ ได้ย้ายเบี่ยงโดยเสนอให้มีการตั้งกรรมาธิการพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ เสียก่อน¹ หลวงประดิษฐ ๗ ได้คัดค้านว่า เค้าโครงนี้ได้เคยเสนอกณะผู้ก่อการพิจารณามาแล้ว จึงขอให้ที่ประชุมพิจารณาตกลงกันในนโยบาย แต่พระยาทรง ๗ ยังคงยืนยันกรานตามเดิม หลวงประดิษฐ ๗ ก็ยินยอม แต่ไม่ขอให้ตั้งมาพิจารณาเค้าโครงร่าง หากแต่ให้ตั้งมาเพื่อซักถาม

¹ สลธ. บันทึกรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (วันที่ 9 มีนาคม 2475) เรื่อง การพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม

จุดมุ่งหมายและความคิดของหลวงประดิษฐ ๗ ว่าเป็นอย่างไรเท่านั้น ปรากฏว่าที่ประชุมตกลง และได้คัดเลือกคณะกรรมการขึ้น 14 นาย คือ พระยามโนปกรณ ๗ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาจา พระยาทรงสุรเดช หลวงประดิษฐ ๗ หลวงเกษตรกรรม นายประยูร ภมรมนตรี นายแนบ พหลโยธิน หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ หลวงเกษตรกรรมบดี หลวงเกษตรวิชาวิงศ์ วรารักษ์ นายทวี บุญเกตุ นายวิลาส โอสถานนท์ และหลวงอรรถสารประสิทธิ์ เป็นเลขานุการ ทำหน้าที่ซักถามและพิจารณาโครงการของหลวงประดิษฐ ๗ ค่อยไปในวันที่ 12 มีนาคม แต่ก่อนการปิดประชุมนั้น หลวงประดิษฐ ๗ ได้เสนอให้ทุกคนทำโครงการของตนไป เข้าร่วมพิจารณาด้วย¹

ต่อมาในวันที่ 12 มีนาคม การพิจารณาสักถามเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ ได้มีขึ้นที่วังปารุสกวัน แต่ก่อนที่จะดำเนินการพิจารณา หลวงประดิษฐ ๗ ได้กล่าวชี้แจง เพื่อป้องกันความระแวงก่อนว่า "โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์" แต่มีทั้ง "แคปิตลลิสม์ (capitalism) และโซเชี่ยลลิสม์ (Socialism) รวมกัน" ซึ่งถ้าพวกคอมมิวนิสต์ได้อำนาจก็ต้องตีเคียน เพราะยังรับรองให้มีพวกนายทุนและคนร่ำรวยอยู่² ซึ่งในเรื่องนี้นายทวี บุญเกตุ ได้ให้การรับรองและสนับสนุนอย่างเต็มที่ว่า

“... ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงผิวเผินโดยไม่ได้ใคร่ครวญหรือคิดให้ลึกซึ้ง หรือมีใจลำเอียงไปในลัทธิใดลัทธิหนึ่งแล้ว ก็จะทำให้โครงการนี้ส่อไปในทางคอมมิวนิสต์หรือโซเชี่ยลลิสม์ แต่ถ้าวัดพิจารณา... ให้ละเอียดไปสักหน่อยแล้ว จะเห็นได้ว่าในวิธีการของโครงการนี้ เราไม่ได้รับทรัพย์ใคร เราไม่เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หนึ่งมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้แกสหกรณ์ของเรา

¹ เรื่องเดียวกัน

² ฎีในรายงานการประชุม ณ วังปารุสกวัน วันที่ 12 มีนาคม 2475 เวลา 8.20 น. อ้างใน สิริ เปรมจิตต์, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๗ ทรงโต้แย้งเค้าโครงเศรษฐกิจ ๗, หน้า 14 - 45 และเดือน บุญนาค, ทนายปริศนา หน้า 149 - 182

เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส เพราะฉะนั้น จะเรียกหรือเหมาเอาว่าโครงการอันนี้
จะมีวิธีการ เป็นคอมมิวนิสต์หรือโซเชี่ยลลิสต์อย่างไรก็ได้¹

ต่อมาก็ได้มีการซักถามและโต้แย้งกันอย่างมากมาย บางคนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจ
ก็ยื่นมือรับตรง ๆ และไม่ขอออกความเห็นใด ๆ ดังเช่น หลวงเกษชาติ ฯ แพทย์ยาทรง ฯ
ได้เสนอให้หลวงประดิษฐ ฯ นำโครงการนี้ไปเสนอส่วนตัว อย่างไรก็ตาม ผลของการพิจารณา
ปรากฏว่าคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยกับหลักการของหลวงประดิษฐ ฯ ยกเว้นพระยา
ราชวังสัน และพระยามโนปกรณ ฯ ที่ได้คัดค้านอย่างเต็มที่ พระยามโนปกรณ ฯ ได้แย้งว่า

... ส่วนมากในที่ประชุมเห็นอย่างเดียวกับเค้าโครงของหลวงประดิษฐ ฯ แต่ความไม่เห็น
ของข้าพเจ้านั้นอีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ 2 ประการ ข้าพ-
เจ้าไม่ได้เรียนเศรษฐกิจประการหนึ่ง และอยู่ในฐานะที่คงมีความรับผิดชอบทั้งหลักการ
และวิธีปฏิบัติ ข้าพเจ้ามีความมั่นใจ มีหลายครั้งที่เราเห็นวางฐานะอย่างนั้นถูก แต่แล้ว
อาจกลับผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้าในเวลานี้คือ เราทำไม่ได้ทั้งหมด. ข้าพเจ้าขอร้อง
ชาติประกัน และชาติความนิยมของคนทั่วไป²

จากคำกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่า พระยามโนปกรณ ฯ ยังคิดว่ามีอุปสรรคอีกหลายอย่างที่จะกำ
เนินการ และที่สำคัญในฐานะผู้นำรัฐบาลก็ยังไม่กล้ารับผิดชอบหรือเสี่ยงทำเช่นนี้ ดังนั้น จึง
ได้คัดค้านและได้ขอให้ที่ประชุมรับฟังเสียงข้างน้อยบ้าง แต่มีบางอย่างที่แสดงให้เห็นว่าการ
คัดค้านครั้งนี้ พระยามโนปกรณ ฯ ไม่พอใจ และกลัวหลวงประดิษฐ ฯ และพรรคพวกจะมี
อิทธิพลในคณะรัฐบาลอยู่ไม่น้อย ดังถ้อยแถลงที่ว่า "... หลวงประดิษฐ ฯ นั้นเป็นผู้บงการ
ในวงการรัฐบาลนี้ และนายสงวน (กุลารักษ์) นายซิม (วีระไวทยะ) เป็นโมกคัลลาลาสาริบุตร
ของหลวงประดิษฐ ฯ แยกกันไม่ออก"³

เมื่อที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลวงประดิษฐ ฯ ในขณะที่พระยามโนปกรณ ฯ
ได้แสดงการคัดค้านอย่างเต็มที่ แพทย์ยาทรง ฯ จึงขอให้พระยามโนปกรณ ฯ นำโครงการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 151 - 152

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 173

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 176

ออกมาเสนอบ้าง และเมื่อพระยามโนปกรณ ๑ ได้เสนอโครงการแบบลิเบอรัล (Liberal) แบบขยายสหกรณ์เกรดิทโดยใช้วิธีประนอมหนี้ และให้ทุนช่วยเหลือชาวนาซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ ขึ้นมา ผลทำให้ความเห็นในที่ประชุมแตกแยกเป็น 2 ฝ่าย และไม่อาจตกลงกันได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงเสนอให้นำเรื่องนี้รายงานต่อคณะผู้ก่อการใหม่ และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป แต่ก่อนจะมีการประชุมในคณะรัฐมนตรีปรากฏว่าได้มีผู้นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ ไปพูดเกล้า ๑ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ และหลังจากนั้นต่อมาก็มีพระราชวิจารณ์โต้แย้งเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ ออกมาเผยแพร่ว่า

โครงการนี้เป็นโครงการอันเดียวอย่างแน่นอนที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๑ หรือหลวงประดิษฐ ๑ จะเอาอย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ขอเดชะว่าโครงการทั้ง 2 นี้เหมือนกันหมด เหมือนกันจนรายละเอียด¹

แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงข้อวิจารณ์ส่วนบุคคล เพราะความจริงคณะกรรมการส่วนใหญ่ที่สนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ ได้พิจารณาแล้วว่าไม่ใช่ระบบคอมมิวนิสต์ เพราะในโครงการนั้นยังรับรองเสรีภาพปัจเจกชน และไม่มีการใช้อำนาจบังคับทรัพย์สินใด ๆ มาเป็นของรัฐโดยพลการ นอกจากนี้ก็ไม่จำเป็นต้องไปไกลที่หลวงประดิษฐ ๑ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ที่จะไม่รู้ว่าความคิดของลัทธิมาร์กซิสม์นั้นเหมาะสมกับประเทศไทยหรือไม่²

¹ เรื่อง พระราชวิจารณ์โต้แย้งโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ นี้มีหลายคนเชื่อว่าไม่ใช่พระราชวิจารณ์ที่แท้จริงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ หากแต่พระองค์ทรงเป็นเพียงผู้ลงพระปรมาภิไธย เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗ และใน สิริ เปรมจิตต์, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑, หน้า 11, 211 และใน Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p. 55

² David A. Wilson, "Thailand and Marxism," Marxism in Southeast Asia, p. 90

ต่อมาเมื่อมีการประชุมเรื่อง เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ อีกในวันที่ 25 มีนาคม พระยาทรง ฯ ได้ขอให้หลวงประดิษฐ ฯ แก้ไขโครงการใหม่ไม่ให้มีการบังคับซื้อที่ดิน แต่ให้ใช้ทำในที่ว่างเปล่าแล้วจะสนับสนุน แดหลวงประดิษฐ ฯ ได้ปฏิเสธโดยอ้างว่าโครงการนี้ดำเนินแบบวิทยาศาสตร์ ต้องใช้ที่ดินผืนเดียวจึงทำได้ดีกว่าในที่ดินที่อยู่กระจัดกระจาย และได้แย้งด้วยว่า โครงการนี้ไม่มีการบังคับซื้อที่ดินอย่างที่พระยาทรง ฯ เข้าใจ ส่วนเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ค้านว่า การให้รัฐบาลทำเองและให้พลเมืองเป็นลูกจ้างนั้น ก็ดูเป็นการปฏิวัติในทางเศรษฐกิจของโลก ไม่ใช่วิถีวิวัฒนาการซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนปัญหาทางการเมือง คือทำให้ต่างประเทศของประเทศไทยเป็นบอลเชวิคไป ดังนั้น จึงขอให้รัฐบาลส่งคนไปดูงานในรัสเซียและญี่ปุ่นก่อน ถ้าเห็นว่าเป็นแล้วจึงค่อยทำ ส่วนเจ้าพระยาศรีวิสารวาทควรส่งไปดูที่เคนมาร์ก และสวีเดน เพราะที่นั่นมีสหกรณ์สมบูรณ์ และรัฐบาลก็เป็นผู้ชักชวนประชาชนทำ ซึ่งผิดกับรัสเซียที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ทำเอง แดหลวงประดิษฐ ฯ ชี้แจงว่าโครงการนี้ไม่ได้ทำแบบโครงการ หากแต่จะค่อย ๆ ทำไปที่ละเล็กละน้อยอย่างประเทศอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับประเทศไทย แต่ฝ่ายคัดค้านก็ยังไม่เข้าใจ หลวงประดิษฐ ฯ จึงกล่าวว่า "ตามที่ข้าพเจ้าเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ภูสีกว่าในหลวงทรงเข้าพระทัยผิดในโครงการของข้าพเจ้า เช่น ตามว่าส่วนเล็ก ๆ ของฉันทังวอลแกก็รวมเอาไว้ในโครงการด้วยหรือ" และเพื่อป้องกันความครหา และไม่ต้องการให้รัฐบาลเสียต่อการดำเนินโครงการหลวงประดิษฐ ฯ จึงเสนอต่อที่ประชุมว่า ถ้ารัฐบาลจะประกาศเค้าโครงเศรษฐกิจให้ ก็จะขอลาออกจากรัฐมนตรีและข้าราชการ เพื่อปล่อยให้ประชาชนได้คิดและไม่ให้เข้าใจผิดคิดว่า เป็นนโยบายของรัฐบาล เมื่อหลวงประดิษฐ ฯ ยินกรานจะให้ใช้เค้าโครงเช่นนี้ พระยามโนปกรณ ฯ เห็นไม่มีทางเลือก จึงเสนอเค้าโครงของคนที่ประชุมรับพิจารณาบ้าง โดยแสดงว่า

(เค้าโครง) ของหลวงประดิษฐ ฯ นั้นให้ที่ดินเป็นของรัฐบาล ประชาชนเป็นผู้ทำงานได้ประโยชน์แก่กัน ในที่อยู่ในที่ดิน รัฐบาลคอยควบคุม ของข้าพเจ้าให้ราษฎรมีที่ดินทำตามลำพัง รัฐบาลคอยช่วยเหลือทางงานเศรษฐกิจและวิชาการ จะเห็นว่าในหลักใหญ่ชักรัน เมื่อต่างกันเช่นนี้จะต้องประกาศอันใดอันหนึ่ง ประกาศทั้ง 2 ไม่ได้ เพราะชาวกับกำ¹

¹ ภูโน สลช. บันทึกรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (วันที่ 25 มีนาคม 2475)
เรื่อง การพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม

การที่พระยามโนปกรณ ๑ ไม่ยอมประนีประนอม หรือยอมรับความคิดของหลวง
 ประดิษฐ์ ๑ อย่างเด็ดขาด โดยเสนอโครงการเศรษฐกิจมาแข่งกับหลวงประดิษฐ์ ๑ อย่าง
 ไม่มีใครคาดหวังเช่นนี้¹ ความตั้งใจที่คุกรุ่นอยู่ก็กลายเป็นวิกฤตการณ์ขึ้นในที่ประชุม ทั้งนี้
 เพราะพระยามโนปกรณ ๑ ใช้วิธีบังคับให้ที่ประชุมเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อการที่พิจารณา
 เค้าโครงการเศรษฐกิจได้แปรเปลี่ยนไป หลวงประดิษฐ์ ๑ เห็นหนทางเลือกต่อไป จึงเสนอให้
 ที่ประชุมเลือกบ้าง คือจะขอลาออกจากรัฐมนตรี เพื่อให้ประกาศเค้าโครงการที่ได้เสนอขึ้นมา
 และอีกทางหนึ่ง หลวงประดิษฐ์ ๑ ยินดีจะให้ 2 โครงการรวมกัน แต่มีข้อแม้ว่าถ้าประกาศ
 เป็นโครงการเศรษฐกิจ ก็ขอให้มีความเห็นทางหลวงประดิษฐ์ ๑ ปრაภักในทางใดทางหนึ่ง
 แต่ยังไม่ทันที่จะมีการพิจารณา พระประศาสน์พิทยายุทธได้เสนออย่างรุนแรงว่า "ถ้ารัฐบาล
 ไม่เอาอย่างโครงการของหลวงประดิษฐ์ ๑ หลวงประดิษฐ์ ๑ ต้องลาออกไป" -หลวงประดิษฐ์ ๑
 จึงโต้แย้งว่า "ถ้าเอาอย่างของข้าพเจ้าจะมีใครลาออกบ้างไหม?" พระยามโนปกรณ ๑ คอบ
 รับทันทีว่าจะลาออกเอง และยังคงเป็นนัยด้วยว่า จะให้หลวงประดิษฐ์ ๑ ลาออกไม่ได้เพราะ
 "ชื่อของหลวงประดิษฐ์ ๑ มีเพื่อชนชาติก็ (personality) 'อย่างสำคัญในรัฐบาล'" หลวง
 ประดิษฐ์ ๑ จึงพูดเป็นเชิงบ้างว่า "จริง แต่ว่ามีเพื่อชนชาติก็อย่างชนิกคอมมิวนิสต์ ..."
 ส่วนพระยาทรง ๑ ได้คัดค้านไม่ให้พระยามโนปกรณ ๑ ลาออก โดยอ้างว่าต้องรับผิดชอบมาก²
 จากวิกฤตการณ์ที่เผชิญรุนแรงถึงกล่าวนี ได้ดำเนินสืบต่อมาถึงคราวประชุมคณะรัฐมนตรีใน
 วันที่ 28 มีนาคม

ต่อมาในการประชุมครั้งใหม่วันที่ 28 มีนาคม หลวงประดิษฐ์ ๑ แถลงต่อที่ประชุม
 ว่า "จะลาออกเมื่อในหลวงไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงการของข้าพเจ้า" พระยามโนปกรณ ๑ แจง
 ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ ทรงไม่เห็นด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ หลวงประดิษฐ์ ๑ จึง

¹ G.B.F.O. 371/17175 Confidential. F.3109/42/40. May 10,

1933. Dormer to Sir Simon

² ดูใน สลธ. บันทึกรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (วันที่ 25 มีนาคม 2475)

ประกาศจะลาออกอย่างถาวรกับแนใจว่า "มีผู้ท้าวข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์ แม้ในหลวงเองก็ทรงเห็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงคิดที่จะแยกออก และแสดงความจริงว่าข้าพเจ้าไม่เป็นคอมมิวนิสต์เลย" เพราะ "โครงการของข้าพเจ้านั้นเป็นโซเซียลลิสต์ ผสมกับแคปปิตาลลิสต์" แต่พยายามหาเกรงว่าความรุนแรงจะลุกลามใหญ่โต จึงขอให้มีการประนีประนอมกันโดยเสนอให้ตั้งสภาเศรษฐกิจขึ้น โดยให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งประกอบด้วย คนมีทรัพย์สิน พวกพ่อค้า และหัวหน้ากรรมการ ทำหน้าที่พิจารณารวบรวมความเห็นจากประชาชน และส่งคนไปปฏิบัติงานสหกรณ์ในต่างประเทศ ส่วนในระหว่างพิจารณานั้น ขอให้ทำตามที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวไปก่อน แต่ที่ประชุมขอให้พิจารณาไว้เอาโครงการใดโครงการหนึ่ง ผลปรากฏว่าผู้ที่เห็นด้วยกับความคิดของพระยามโนปกรณฯ มี 11 คน คือ พระยามโนปกรณฯ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาทฯ เจ้าพระยาวงษาอนุประสิทธิ์ พระยาจาแสนยบดี พระยาเทพวิฑูร พระยาทรงสุรเดช พระยาพระประศาสน์พิทยายุทธ หลวงสินธุ หลวงเกษสหกรณ์ และนายประยูร ภมรมนตรี² ส่วนผู้เห็นด้วยกับความคิดของหลวงประดิษฐฯ มี 3 คน คือ หลวงประดิษฐฯ พระยาประมวดีวิลาศ และนายแนบ พหลโยธิน ส่วนที่เหลือ 5 นาย วางตัวเป็นกลาง ไม่ลงมติ คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์ฯ พระยาพหลฯ พระยาฤทธิฯ หลวงพิบูลฯ และนายตัว พลาตุกรม³

¹ในคราวประชุมครั้งก่อน ๆ พระยาพหลฯ ทิศราภรณ์ทางจังหวัดภาคอีสานและราชบุรี เมื่อกลับมาจึงทราบถึงเรื่องความแตกแยกภายในคณะรัฐมนตรี คุณใน สิรี เปรมจิตต์, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงไต่ถาม, หน้า 11 - 13

²ในจำนวน 11 นายนี้ แยกเป็นข้าราชการขุนนางเก่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ 7 คน และเป็นพวกผู้ก่อการ 4 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความขัดแย้งกับหลวงประดิษฐฯ มาก่อน คุณใน สดธ. บันทึกรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (วันที่ 28 มีนาคม 2475) เรื่อง นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล

³ขอสังเกต เจ้าพระยาธรรมศักดิ์ฯ เคยคัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ อย่างมาก แต่กลับวางตัวเป็นกลาง ส่วนที่เหลือ 4 นาย ส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่เชื่อถือในความคิดของหลวงประดิษฐฯ มาก แต่ก็วางตัวเป็นกลาง เรื่องเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ฝ่ายพระยามโนปกรณ ๑ จะชนะ แผนนโยบายทางเศรษฐกิจก็ไม่ได้ประกาศ
เป็นกฎหมายออกใช้ เพียงแต่ให้รัฐบาลดำเนินการไปตามที่แถลงไว้เท่านั้น

จากความสำเร็จดังกล่าวนี้ นับได้ว่า เป็นผลงานที่สำคัญชิ้นหนึ่งของรัฐบาลที่สา-
มารถกำจัดความคิดสังคมนิยมให้ออกห่างจากประเทศไทยได้ แต่ถึงกระนั้น พระยามโนปกรณ
ก็ยังไม่มั่นใจว่าวิกฤตการณ์จะสงบสิ้นอย่างเด็ดขาด ดังนั้น จึงคิดวางแผนการต่อไปอีกเพื่อความ
แน่ใจในฐานะและความมั่นคงของรัฐบาล แผนการที่จะดำเนินการนั้นก็คือหาทางกำจัดหลวง
ประดิษฐ ๑ และพรรคพวก หรือไม่ก็หาวิธีควบคุมบุคคลเหล่านี้ได้โดยมีประสิทธิภาพ¹ แต่
เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดจากบุคคลต่างประเทศ ที่อาจคิดว่ารัฐบาลทำไปเพราะต้องการ
ยึดอำนาจเสียเอง พระยาศรีวิสารวาจา รัฐมนตรีต่างประเทศจึงได้นำเรื่องไปแจ้งแก่นาย
คอร์ดเมอร์ ชูคองกฤษ ว่า ได้มีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นแล้วในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม
โดยอ้างว่าเป็นเพราะเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ มีพื้นฐานอยู่บนหลักการของ
โซเวียต ซึ่งได้เตรียมไว้เพื่อจะโอนที่ดิน แรงงาน และกิจการอุตสาหกรรมไว้เป็นของรัฐ
แต่ได้ถูกคณะรัฐมนตรีคัดค้านแพ้ไปด้วยคะแนนเสียง 17 ต่อ 3 ทางรัฐบาลจึงให้หลวงประดิษฐ
เลือก 2 ทาง คือ ถ้าไม่ลาออกจากรัฐบาล รัฐบาลก็จะประกาศว่าหลวงประดิษฐ ๑ เป็น
คอมมิวนิสต์ และในวันที่ 30 มีนาคม ซึ่งจะเป็นวันที่รัฐบาลจะต้องเสนอข้อมติต่อสภา
พระยาศรีวิสาร ๑ ได้แจ้งว่า พวกหลวงประดิษฐ ๑ จะต้องเอาอาวุธปืนติดตัวไป ดังนั้น รัฐ-
บาลจะหาทางป้องกันโดยห้ามไม่ให้เอาอาวุธเข้าสภา แต่หาพวกหลวงประดิษฐ ๑ ซักชิ้น หรือ
ถ้าสภามีอุปสรรคใด ๆ รัฐบาลก็จะปิดสภาและออกพระราชกฤษฎีกาทางค้ำชูรัฐธรรมนูญชั่วคราว
ทันที และพร้อมกันนั้นพระยาศรีวิสาร ๑ ได้ให้ความเชื่อมั่นแก่ทูตอังกฤษด้วยว่า ไม่คงวิตก
ว่าจะเกิดวิกฤตการณ์รุนแรงใด ๆ เพราะทหารบกและทหารเรือ 90 เปอร์เซ็นต์ ได้ให้การ

¹ G.B.F.O. 371/17174 Confidential.F.2387/42/40. April 11,
1933. Dormer to Sir Simon.

สนับสนุนรัฐบาลไว้แล้ว¹

การที่รัฐบาลเตรียมการต่าง ๆ เอาไว้ เพราะเชื่อว่าจะต้องมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นในสภาแน่ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าจำนวนสมาชิกในสภาทั้งหมด 70 นาย มีพวกของหลวงประดิษฐ ๑ อยู่ไม่ต่ำกว่า 25 - 30 คน แต่จากคำกล่าวของพระยาศรีวิสาร ๑ ทั้งหมด แทนที่พูดอังกฤษจะมีความยินดีด้วย นายคอร์เมอร์ กลับมีทัศนคติไปในทางไม่ดี จึงจะเห็นจากถ้อยคำที่แจ้งไปให้เซอร์ ซีมอน ว่า "จากที่พระยาศรีวิสาร ๑ พูด ทำให้ข้าพเจ้าเห็นชัดว่า ทั้งพวกฝ่ายกลาง (พวกอนุรักษนิยม และผู้สนับสนุน) ในรัฐบาลและพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้มีประโยชน์ต่อสภามากมายอย่างใดเลย"² และหลังจากพระยาศรีวิสาร ๑ ได้แจ้งให้ทูตอังกฤษทราบในเช้าวันที่ 29 มีนาคม ตกตอนบ่ายพระยามโนปกรณ ๑ และ พล.ร.ท.พระยาราชวังสันได้เดินทางไปหัวหินเพื่อเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ การเข้าเฝ้าครั้งนี้ทูตอังกฤษได้วิจารณ์อย่างเชื่อมั่นว่า บุคคลทั้ง 2 ต้องไปเพื่อให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาที่จะปิดสภาแน่นอน ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้คาดสถานการณ์ที่ไม่สู้จะดีไว้แล้ว และรุ่งขึ้นวันที่ 30 มีนาคม ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลจะต้องเสนองบประมาณ แต่ในการอภิปรายวันนั้น กลับมีการดกเถียงกันเกี่ยวกับเรื่องพระราชบัญญัติของรัฐบาลที่ห้ามข้าราชการเข้าไปร่วมกิจกรรมในสมาคมคณะราษฎร และพระราชบัญญัติพิเศษอื่น ๆ อีก จากรายงานของหนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศว่า การดกเถียงในเรื่องเหล่านี้รุนแรงสุดขีดมาก

¹พระยาศรีวิสาร ๑ ได้เข้าแจ้งต่อทูตอังกฤษในเช้าวันที่ 29 มีนาคม หลังจากตีหลวงประดิษฐ ๑ เพิ่มที่ประชุมคณะรัฐมนตรี 1 วัน กูใน G.B.F.O. 371/17174. F.2068/42/40. March 29, 1933. G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.3109/42/40. May 10, 1933. Dormer to Sir Simon.

² "According to Phya Srivisara, I know clearly that neither The Moderate elements in government nor king had much use for The Assembly" เรื่องเดียวกัน

เพราะรัฐบาลต้องการรีบให้ผ่านสภาก่อนประกาศใช้ และผลจากการถกเถียงในเรื่องเหล่านี้ ทำให้รัฐบาลไม่มีเวลาเสนอขบประมาณ จนต้องเลื่อนมาเป็นวันรุ่งขึ้น

การประชุมสภาในวันที่ 31 มีนาคม ถือได้ว่าเป็นการประชุมครั้งสำคัญยิ่งของ รัฐบาล เพราะรัฐบาลเหลือเวลาไว้แค่เพียงที่จะเสนอขบประมาณ และต้องได้รับการเห็นชอบ จากสภาด้วย ดังนั้น การประชุมครั้งนี้จึงทำให้รัฐบาลหวาดกลัวพวกของหลวงประดิษฐ ๗ มาก เพราะเห็นว่าในคราวประชุมเมื่อวันที่ 30 มีนาคม แม้การอภิปรายไม่ใช่เรื่องขบประมาณ ฝ่ายค้านก็ยังโต้แย้งอย่างรุนแรง แต่ในคราวนี้เป็น การเสนอขบประมาณซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ มาก ความรุนแรงอาจจะทวีคูณได้ ภัยแก่รัฐบาลจึงใช้มาตรการข่มขวัญฝ่ายตรงข้ามโดย เกณฑ์ทหารมาขึ้นเวียงกันเป็นแถวรอบสภา ส่วนภายในสภาก็มีทหารยืนรายล้อมเช่นกัน และ ทางบ้านหลังที่หนึ่งของคณะรัฐมนตรีมีหน่วยทหารแมนเป็นยืนอยู่ในท่าเตรียมพร้อมที่จะยิงความคำสั่ง ถ้าเห็นว่าใครคนใดคนหนึ่ง ในสภาแสดงท่าที่เป็นเชิงขู่หรือไม่น่าไว้วางใจ จากภาพของการ ประชุมที่ปรากฏแก่สายตาเช่นนี้ ทูตอังกฤษได้อธิบายว่าเปรียบเสมือนการเล่นละคร¹

วิกฤตการณ์ที่ได้เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ดูเหมือนเจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภา ๗ และ สมาชิกสภา ๗ ฝ่ายรัฐบาลเป็นจำนวนมากจะล่วงรู้ก่อนแล้ว จึงไม่ยอมมาเข้าร่วมประชุม และ ในการประชุมครั้งนี้ แทนที่พระยามโนปกรณ ๗ นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้แถลงเรื่องขบประมาณ เอง กลับโยนไปให้พระยาไชยศ อธิบดีกรมบัญชีกลาง ซึ่งไม่ได้เป็นทั้งคณะรัฐมนตรีและสมาชิก สภาเป็นผู้แถลง² เมื่อพระยาไชยศอ่านรายงานขบประมาณเสร็จ รีบรวบรัดทันทีว่าสภาจะให้ ผ่านหรือไม่ แต่เรื่องนี้ได้ถูกนาย แบกเตอร์ (Baxter) ที่ปรึกษาราชการคลัง³ ทักท้วงว่า รัฐบาล "ควรจะมีเหตุผล อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะให้มีการอภิปรายกันวันหรือสองวันต่อเรื่อง

1 เรื่องเดียวกัน

2 เรื่องเดียวกัน

3 นาย แบกเตอร์ ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการคลัง เคยมีบทบาทในการให้คำแนะนำรัฐบาลทักท้วงเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗

สำคัญเช่นนี้" เพราะสมาชิกจะได้มีเวลาพิจารณารายละเอียด แต่พระยาไชยศว่า "ควรจะให้ผ่านเร็ว ๆ เท่าที่อ่าน" อย่างไรก็ตาม แม้จะมีระยะเวลาอันสั้น แต่สมาชิกสภาก็ได้ให้ความสนใจซักถามอย่างมีระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกของหลวงประดิษฐ ๗ มีความระมัดระวังมาก และที่สำคัญจะพยายามหลีกเลี่ยงการเสนอลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะรู้ว่า ถ้ากระทำเช่นนั้นแล้วจะมีผลอะไรเกิดขึ้น ความฉลาดของพรรคพวกหลวงประดิษฐ ๗ ในการประชุมครั้งนี้ คือพยายามซักถามเรื่องรายรับรายจ่ายของงบประมาณอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า ถ้าการเสนองบประมาณไม่ผ่านวันที่ 31 มีนาคม ซึ่งในวันสิ้นปีแล้ว รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณของปีก่อน พระยาไชยศจึงแจ้งต่อสภา โดยกล่าวหาการกระทำของพวกหลวงประดิษฐ ๗ ว่าจริงใจจะกลั่นแกล้งรัฐบาล และเมื่อมีการขอมติขึ้น ปรากฏว่างบประมาณของรัฐบาลไม่ผ่านสภา เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสมาชิกสภาของฝ่ายรัฐบาลขาดประชุมกันมาก¹

การที่รัฐบาลพ่ายแพ้ในสภาเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า ทรายใจที่รัฐบาลยังไม่สามารถกำจัดหรือควบคุมหลวงประดิษฐ ๗ และพรรคพวกให้สิ้นหรือให้อยู่ในอำนาจได้ ฐานะและความมั่นคงของรัฐบาลก็จะมีหลักประกัน ดังนั้น รุ่งขึ้นวันที่ 1 เมษายน 2476 พระยามโนปกรณ ๗ จึงประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภา² และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ซึ่งพระยามโนปกรณ ๗ ได้บังคับพวกหัวรุนแรงและบุคคลที่ไม่ไว้วางใจออก 5 นาย คือ หลวงประดิษฐ ๗ หลวงเกษสทกธน์ นายท้าว พลาอนุกรม นายแนม พหลโยธิน และพระยาประมวลวิชาพูล ส่วนรัฐมนตรีคนอื่น ๆ คงเดิม³ ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภา และจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่เป็นการมุ่งกำจัดหลวงประดิษฐ ๗ และพรรคพวก

¹ เรื่องเดียวกัน

² G.B.F.O. 371/17174 Confidential F.2134/42/40. April 2, 1933

³ G.B.F.O. Confidential F.3109/42/40. May 10, 1933 โปรด

ที่หัวรุนแรงโดยตรง หาใช่สาเหตุอื่นใดไม่¹ และในวันเดียวกันนั้น รัฐบาลก็ได้แถลงเหตุผลของการปิดสภาต่อประชาชนว่า สภาปัจจุบันเป็นสภาชั่วคราวที่ประกอบด้วยสมาชิกแต่งตั้ง แต่สมาชิกบางกลุ่มได้พยายามจะเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นการไม่สมควร ทางที่ถูกต้องควร สภาควรปล่อยให้รัฐบาลดำเนินนโยบายตามที่เคยมีมา และด้วยเหตุผลที่รัฐบาลไม่อาจทนการบีบบังคับจากสมาชิกสภาที่มีเจตนาจะทำลายความมั่นคงของรัฐและสวัสดิภาพของประชาชนได้ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงทรงประกาศพระราชกฤษฎีกาเพื่อจะป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ประเทศชาติและประชาชน² และอีกฉบับหนึ่งได้อ้างถึงความแตกแยกในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ว่าเสียงพวกข้างน้อยปรารถนาจะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางคอมมิวนิสต์ ซึ่งขัดกับประเพณีของประเทศ และความสงบสุขของประชาชน³

ภายหลังประกาศพระราชกฤษฎีกา เหตุการณ์ไม่มีอะไรรุนแรง เพราะหลวงประดิษฐฯ และพรรคพวกไม่ได้ถูกจับกุม ยกเว้นแต่หลวงประดิษฐฯ ได้ถูกกักตามอยู่ตลอดเวลานั้น บรรยากาศทางการเมืองหลังปิดสภา ได้สร้างความแจ่มใสให้แก่รัฐบาลมาก และประเทศก็มีความหวังมากกว่าเวลาใด ๆ นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา ทั้งนี้ก็เนื่องจากรัฐบาลสามารถบริหารได้อย่างสะดวก โดยไม่ต้องกังวลถึงอุปสรรคจากพวกหัวรุนแรง ดังจะเห็นได้จาก ภารกิจสำคัญหลายอย่างที่รัฐบาลทำไปอย่างสะดวกมาก เช่น การยกเลิกพระราชบัญญัติมรดกที่หลวงประดิษฐฯ ได้ทำไว้ การประกาศงบประมาณโดยไม่ต้องมีการอภิปราย การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจตามแบบเสรี

¹ G.B.F.O. 371/17174 F.2487/42/40. April 6, 1933

² โปรดดูรายละเอียดใน ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2476 เล่ม 50 วันที่ 1 เมษายน 2476 และใน G.B.F.O. Confidential F.3109/42/40. May 10, 1933

³ ดูรายละเอียดใน "คำแถลงการณ์ของรัฐบาล" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2476 เล่ม 50 วันที่ 1 เมษายน 2476, หน้า 251 - 252

นิยมอย่างเต็มที่¹ และการดำเนินการปราบปรามสิ่งที่รัฐบาลเห็นเป็นภัย โดยไม่มีเสียงคัดค้าน² อย่างไรก็ตาม แม้เหตุการณ์จะสงบ แต่รัฐบาลพยายามโน้มน้าว ๗ ก็ยังไม่วางใจในพวกของหลวงประดิษฐ ๗ ฉะนั้น เพื่อป้องกันการกระทำใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น พระยามโนปกรณ ๗ จึงออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ ดังมีใจความว่า:

คอมมิวนิสต์หมายความว่าวิธีการหรือหลักการทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยวิธีการเล็กต่างเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน โดยให้ประเทศหรือประชาชนรวมกันเป็นเจ้าของ
ลัทธิคอมมิวนิสต์หมายความว่า ลัทธิใด ๆ ซึ่งมุ่งความถึงการส่งเสริมการรวมกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือการรวมอุตสาหกรรมหรือรวมทุน หรือรวมแรงงานเข้าเป็นของรัฐบาล³

¹ G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.3113/42/40. May 10, 1933

² เมื่อต้นเดือนมีนาคม 2475 นายสงวน ตุลารักษ์ ได้แปลหนังสือ "ลัทธิโซเชี่ยลลิสต์" ออกจำหน่ายในจังหวัดอุบล ๗ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าขัดกับความปรารถนาของรัฐบาล แต่ไม่กล้าจัดการอะไร เพราะนายสงวนเป็นบุคคลหนึ่งในคณะผู้ก่อการ และเป็นสมาชิกสภาด้วย จึงได้เสนอมายังพระยาจำแลนยบดี เสนาบดีมหาดไทย แต่ก็ไม่มีใครกล้าคัดค้านใจ จนกระทั่งรัฐบาลปิดสภา และตั้งรัฐบาลชุดใหม่ที่ไม่มีความหวังรุนแรง คณะรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งว่า หนังสือของนายสงวนเป็นหนังสือต้องห้าม และให้กระทรวงมหาดไทยสั่งห้ามขาย และให้รีบจับกุม กูโนะ สลธ. บร. 1/105 หนังสือฉบับที่ 379/1519 ศาลว่าการจังหวัดอุบล ลงวันที่ 11 มีนาคม 2475 ผู้ว่า ๗ อุบล เรียง เสนาบดีมหาดไทย และใน สลธ. แขนก บร. 1/105 หนังสือที่ ข. 14/2476 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 3 เมษายน 2476 นายประยูร ภมรมนตรี ผู้รั้งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และใน สลธ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ประจำปี พ.ศ. 2476 ครั้งที่ 1/2476 (2 เมษายน 2476)

³ "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2476 เล่ม 50 วันที่ 2 เมษายน 2476 และใน ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2476 เล่ม 46, หน้า 7 - 8

การประกาศพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ฉบับนี้ ดูเหมือนพระยามโนปกรณ ๑ จะใจจะใช้ป้องกันการค้าและการเคลื่อนไหวของหลวงประดิษฐ ๑ และพรรคพวกมากกว่า จะป้องกันพวกคอมมิวนิสต์โดยตรง เพราะพิจารณาจากบทบัญญัติแล้วจะเห็นได้ชัด กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ไม่มีการระบุถึงการใช้ "กำลังบังคับ" ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิธีการคอมมิวนิสต์ และนอกจากนี้ การระบุวิธีการหรือหลักการทางเศรษฐกิจของคอมมิวนิสต์ว่า มีการเลิกจ้าง "แคบางส่วน" ก็เป็นการขัดกับจุดมุ่งหมายของคอมมิวนิสต์อย่างมาก เพราะหลักการหรือวิธีการของคอมมิวนิสต์ต้องเลิกจ้าง "กรรมสิทธิ์เอกชน" ทุกอย่าง ส่วนคำว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายซึ่งหมายถึงการส่งเสริมรวมกรรมสิทธิ์ที่ดิน อุตสาหกรรม และแรงงานเข้าเป็นของรัฐบาล ก็ค่อนข้างจะตรงกับจุดมุ่งหมายในเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๑ มาก และเมื่อคำนึงถึงบุคคลในรัฐบาลและผู้มีส่วนร่างกฎหมายนี้ ซึ่งตามคำบอกเล่าของ นายคอร์เนอร์ เชื่อว่านายสตีเวนส์คงมีส่วนด้วยแน่¹ ทำให้เห็นได้ว่า ไม่น่าเป็นไปได้ที่ รัฐบาลและผู้มีความรู้ทางกฎหมายและการเมืองดี และที่สำคัญก็เป็นผู้ที่ได้เผชิญกับการ เคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยมาก่อน จะไม่รู้วาลัทธิคอมมิวนิสต์มีวิธีการและ จุดมุ่งหมายอย่างไร จากข้อบกพร่องบางอย่างที่จะใช้บังคับคอมมิวนิสต์ดังกล่าว จึงทำให้ หลายคนมองไปในทำนองนี้²

การประกาศกฎหมายคอมมิวนิสต์ แม้จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะป้องกันการเคลื่อนไหวและการเผยแพร่ความคิดของหลวงประดิษฐ ๑ และพรรคพวก แก่พระยามโนปกรณ ๑ ก็กระหน่ำก็ว่า มาตราการเช่นนี้ยังไม่สามารถกำจัดอิทธิพลของหลวงประดิษฐ ๑ ให้หมดสิ้นไปได้ ฉะนั้น ถ้าคราวใดที่หลวงประดิษฐ ๑ ยังคงอยู่ในประเทศไทย หลวงประดิษฐ ๑ อาจจะสร้างความวุ่นวายใหม่ ๆ หรือไม่ก็รัฐบาลต้องคอยระแวงอย่างไม่รู้จบสิ้น ดังนั้น รัฐบาลจึงคิดจะให้หลวงประดิษฐ ๑ ออกนอกประเทศ แต่การจะเนรเทศคนไทยนั้นเป็นสิ่ง

¹ G.B.F.O. Confidential F.3113/42/40. May 10, 1933

² Bangkok Times. (May 8, 1933) : 1

ที่ผิดกฎหมาย ศาลจึงไม่เห็นด้วย¹ ต่อมารัฐบาลได้เปลี่ยนวิธีใหม่ คือให้ออกไปต่างประเทศชั่วคราว เพื่อให้หลวงประดิษฐฯ ไปชำระจิตใจใหม่ ศาลจึงยอมรับข้อเสนอนี้ และช่วยเหตุให้หลวงประดิษฐฯ จึงต้องออกนอกประเทศในวันที่ 12 เมษายน ไปเมือง มาร์แซลล์ (Marseilles) ประเทศฝรั่งเศส² โดยมีประชาชนประมาณ 600 คน รวมทั้งพระยาพหลฯ ไปส่ง³

การจากไปของหลวงประดิษฐฯ ครั้งนี้ ในวงการข้าราชการชั้นสูง โดยเฉพาะในคณะรัฐบาลรู้สึกว่าเป็นเพราะเรื่องอะไร แต่สำหรับประชาชนทั่ว ๆ ไปแล้วจะรู้เพียงว่าหลวงประดิษฐฯ "จะไปเยี่ยมประเทศที่มีระบบสหกรณ์ที่กำลังพัฒนาทุกประเทศ" ตามคำแถลงของรัฐบาล ซึ่งได้รักษาเกียรติยศและชื่อเสียงให้⁴ แต่ภายหลังจากหลวงประดิษฐฯ ได้ออกไปแล้ว ปรากฏว่ามีข้าราชการออกมา 3 ฉบับ เป็นของพระยามโนปกรณฯ 2 ฉบับ

1 เรื่องเดียวกัน

²พระยามโนปกรณฯ กล่าวว่า หลวงประดิษฐฯ ได้ขอไปตั้งก่อน แต่ทางสถานทูตญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะออกหนังสือเดินทางให้ เพราะเห็นว่าหลวงประดิษฐฯ โคนข้อหาที่มีความคิดโน้มเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ หลวงประดิษฐฯ จึงขอไปยุโรป อยู่ใน G.B.F.O. British Legation, Bangkok. May 10, 1933 และใน G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.3396/42/40. May 23, 1933. Dormer to Sir Simon

³สสท. แผนก บร.6/105 (สำเนา) หนังสือ ลับที่ ก.82/1444 กระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 27 เมษายน 2476 ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ เรียบน ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

⁴รัฐบาลได้ออกค่าใช้จ่ายให้หลวงประดิษฐฯ ปีละ 1,000 ปอนด์ หรือ 11,000 บาท. (ในสมัยนั้น 1 ปอนด์ มีค่าเท่ากับ 11 บาท)

และของพระยาพหลฯ ๑ ฉบับ* ได้แถลงว่านโยบายทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ มีพื้นฐานแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลรับไม่ได้ และก็มีกำลังการอ้างถึงการชุมนุมของพวกหลวงประดิษฐฯ ในสภาด้วย¹

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะได้พยายามชี้แจงให้ทุกคนเห็นว่า หลวงประดิษฐฯ เป็นคอมมิวนิสต์ แต่รัฐบาลคงผิดหวังมาก เพราะนับตั้งแต่หลวงประดิษฐฯ ได้ออกนอกประเทศ กลับปรากฏว่ามีผู้ให้ความเห็นใจหลวงประดิษฐฯ เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นจากคำบอกเล่าของทูตอังกฤษ ซึ่งเป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่ว่า

ข้าพเจ้าได้ยืมครูชาวอังกฤษซึ่งสอนเด็กในโรงเรียนสยาม อายุระหว่าง 18 - 19 ปี ประมาณ 600 คน และยังมีคนหนุ่มอีกจำนวนมาก ซึ่งไม่รู้ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ มีความหมายหรือเป็นอย่างไร แต่พวกนี้มีความเชื่อในตัวหลวงประดิษฐฯ และมองเขาอย่างวิหิงษา พวกนี้เห็นด้วยที่หลวงประดิษฐฯ ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และคิดเสมอว่าหลวงประดิษฐฯ คือบุคคลที่ยืนอยู่ข้างประชาชนที่แท้จริง นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวว่า แม่พระยาพหลฯ จะเป็นผู้สนับสนุนนโยบายของฝ่ายกลาง (พวกขุนนางและพวกเกลียดลัทธิคอมมิวนิสต์) มาก แต่พระยาพหลฯ ก็มีความเห็นออกเห็นใจหลวงประดิษฐฯ มาก²

* ฉบับที่อ้างว่าเป็นของพระยาพหลฯ นี้ คงไม่ใช่พระยาพหลฯ เสนอเอง เพราะพระยาพหลฯ ไม่เชื่อว่าหลวงประดิษฐฯ เป็นคอมมิวนิสต์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

¹ เรื่องเดียวกัน

** ทุกแห่งที่หลวงประดิษฐฯ ไปจะทำให้สัมภรณ์ ยืนกรานว่า คนไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และหลังจากได้ออกนอกประเทศไปแะที่สิงคโปร์ หลวงประดิษฐฯ ก็แจ้งต่อคณะกรรมการและสมาชิกสมาคมชาวยุโรปที่มาให้การต้อนรับในคำพูดเดียวกัน ซึ่งทำให้พระยาศรีวิสารฯ ไม่สบายใจ เกรงว่าสมาคมชาวยุโรปในสิงคโปร์จะร่วมมือกับหลวงประดิษฐฯ จึงได้แจ้งให้ทูตอังกฤษทราบเพื่อเฝ้าจับตาดู อยู่ใน G.B.F.O. British Legation, Bangkok.

May 10, 1933

²G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.4867/42/40. July 22,

1933. Dormer to Sir Simon

และที่เลวร้ายมากก็คือ แทนที่การจากไปของหลวงประดิษฐ ๗ จะทำให้เกิดความสงบอย่าง สมบูรณ์ตามที่พระยามโนปกรณ ๗ หวังไว้ แต่กลับปรากฏว่าได้กลายเป็นชนวนก่อให้เกิด ความแตกแยกอย่างรุนแรงมากขึ้นภายในคณะรัฐมนตรี และก็ยังไม่ใช่ที่เข้าใจของบุคคล ภายนอกอีกหลายคนด้วย กล่าวคือ ในขณะที่พวกอนุรักษนิยมหรือขุนนาง เก้ามองหลวงประ- ติษฐ ๗ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ แต่ในสายตาของคนภายนอกอย่าง เช่น ทูตอังกฤษ กลับมองไปในทางตรงกันข้าม เหตุที่เป็น เช่นนี้เพราะในตอนเย็นหลังการประชุมเมื่อวันที่ 31 มีนาคม นายคอร์เมอร์ ทูตอังกฤษได้มีโอกาสร่วมรับประทานอาหารกับหลวงประดิษฐ ๗ ที่บ้านของนายสตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศของไทย จากการได้สนทนากับ หลวงประดิษฐ ๗ ในวันนั้นแล้ว นายคอร์เมอร์ได้มีหนังสือบรรยายบุคลิกลักษณะและความ กิจของหลวงประดิษฐ ๗ แจงให้เซอร์ ซีมอนทราบวา หลวงประดิษฐ ๗

เป็นคนฉลาด อ่อนโยน และมีเหตุผลสมบูรณ์มาก เขาเป็นสุภาพบุรุษที่ไม่เหมือนชาว สยาม แต่เขาก็เป็นคนที่มีความกล้า และเชื่อมั่นมาก ... เขาพาเราไปพบลอง รอย ความมีอคติ หรือลำเอียงต่อต้านอังกฤษ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะหาพบได้จากพวกคอมมิวนิสต์¹ และนอกจากนี้ เกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ นายคอร์เมอร์ก็ได้ วิจารณ์ว่า "เป็นพระราชบัญญัติที่ให้การประกันความสุขแก่ประชาชนส่วนมาก และเป็นพระ ราชบัญญัติที่ใช้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ" หากเป็นคอมมิวนิสต์ไม่² ส่วนในคณะรัฐมนตรี นั้น พระยาพหล ๗ อคติหัวหน้าผู้ก่อการซึ่งมีความเชื่อมั่นและชื่นชมในความรู้ความสามารถ ของหลวงประดิษฐ ๗ ก็มีความเห็นทำนองเดียวกับทูตอังกฤษ กล่าวคือ พระยาพหล ๗ มอง หลวงประดิษฐ ๗ ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง³ ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย

¹ G.B.F.O. Confidential F.3109/42/40. May 10, 1933

² ๒ ใน G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.3392/42/40. April 21, 1933. Dormer to Orde

³ G.B.F.O. 371/17175 Confidential "The Situation in Thailand" by H.N. Andersen

เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ และอีกประการ ก็ได้คลุกคลีกับหลวงประดิษฐ ๗
 มามาก ฉะนั้น จึงเห็นว่า การที่พระยามโนปกรณ ๗ พยายามอ้างและทำทุกอย่างเพื่อกำจัด
 อิทธิพลของหลวงประดิษฐ ๗ อาทิเช่น ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภา และขับไลหลวง
 ประดิษฐ ๗ ออกนอกประเทศนั้น ไม่ใช่ข้อพิสูจน์ที่ดีว่าหลวงประดิษฐ ๗ เป็นคอมมิวนิสต์¹
 และนอกจากนี้ พระยาพหล ๗ ก็ยังไม่พอใจและโกรธเคืองการกระทำของรัฐบาลพระยา
 มโนปกรณ ๗ มากที่เอาชื่อของห่านเขี้ยว **กมคณะรัฐมนตรี** รับสนองพระบรมราชโองการ
 ประกาศพระราชกฤษฎีกา **เมืองฟ้าโดยที่ห้ามไม่** ๗ เรื่อง เพราะระหว่งนั้นห่านไม่ได้อยู่ใน
 กรุง ๗² จากความเชื่อมั่นว่าหลวงประดิษฐ ๗ ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และการไม่พอใจ
 ในการกระทำรวบรัดบางอย่างของพวกพระยามโนปกรณ ๗ ต่อมา พระยาพหล ๗ จึงได้
 แสดงท่าทีสนับสนุนและเห็นใจหลวงประดิษฐ ๗ อย่างออกนอกหน้า โดยประกาศปฏิเสธ
 ที่จะรับว่าหลวงประดิษฐ ๗ เป็นคอมมิวนิสต์ และได้พยายามถึงพระยาทรง ๗ พระยาฤทธิ^๓
 และพระยาประสาธ ๗ มาเป็นพวก เพื่อให้ช่วยนำหลวงประดิษฐ ๗ กลับประเทศ³ แต่
 บุคคลทั้ง 3 ยังไม่เห็นด้วย

จากการแสดงท่าทีและการเริ่มเคลื่อนไหวของพระยาพหล ๗ ดังกล่าวนี้นี้ แม้จะ
 ยังไม่ได้รับการเห็นชอบจากพระยาทรง ๗ พระยาฤทธิ ๗ และพระยาประสาธ ๗ แต่ก็
 ทำให้พระยามโนปกรณ ๗ เริ่มมีความหวาดหวั่นต่อเสถียรภาพของรัฐบาลมาก เพราะเห็นว่า

¹พระยามโนปกรณ ๗ ได้เล่าให้หูตอังกฤษฟัง อยู่ใน G.B.F.O. 371/17175

Copy Reported by H. Christiansen Dated Bangkok. April 28, 1933

²G.B.F.O. Confidential F.4867/42/40. July 22, 1933

³พระยาศรีวิสาร ๗ แจ้งหูตอังกฤษ G.B.F.O. 371/17175 Telegraph
 Dormer to Singapore. June 14, 1933

แม้รัฐบาลจะพ้นจากฝ่ายซ้าย แต่ก็ยังไม่พ้นจากอิทธิพลของทหาร¹ และยิ่งได้ก็คืออีกว่า คณะ
 สืบทอดเสื้อเคยมีความใกล้ชิดกับหลวงประดิษฐฯ มาก่อน ถ้าพวกนี้วางแผนนำเอาหลวง
 ประดิษฐฯ กลับมาได้ โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ อาจจะถูกนำมาใช้ใน
 ประเทศไทยได้ แต่ความจริงนั้น การที่พวกพระยาทรงฯ ได้เข้าไปมีความสัมพันธ์กับ
 พระยาพหลฯ ในช่วงนี้ พระยาทรงฯ และพรรคพวกไม่เคยมีความคิดที่จะนำหลวงประ
 ดิษฐฯ กลับ หากแต่มีแผนการณ์จะกำจัดพระยาพหลฯ และหวังจะได้ตำแหน่งสำคัญใน
 วงการทหาร แผนการที่คิดไว้ก็คือ จะขอลาออกจากคณะรัฐมนตรีและกองทัพบก และชวน
 พระยาพหลฯ ลาออกด้วย² เมื่อพระยาพหลฯ ลาออกแล้ว ก็หวังจะให้รัฐบาลแต่งตั้ง
 พวกตนเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกองทัพ ส่วนรัฐบาลก็ได้ประโยชน์คือ ไม่ต้องกลัว
 พระยาพหลฯ จะเคลื่อนไหวถึงหลวงประดิษฐฯ กลับมา แต่จากคำบอกเล่าของพระยา
 ศรีวิสารฯ ว่า ถึงแม้พระยาพหลฯ จะลาออกจริง รัฐบาลก็จะไม่ให้ตำแหน่งใหม่ในกอง
 ทักษิณ แก่พระยาทรงฯ และพรรคพวก³ เพราะพระยามโนปกรณฯ คิดจะกำจัดอิทธิพล
 ของทหารอยู่แล้ว ซึ่งในเรื่องนี้พระยาทรงฯ และพรรคพวกไม่ได้รู้ถึงภัยของตนเอง ฉะนั้น
 ปัญหาในระยะนี้จึงกลายเป็นปัญหาสามเส้า คือ ปัญหาเรื่องหลวงประดิษฐฯ ระหว่างพระ
 ยาพหลฯ กับรัฐบาล ปัญหาการกำจัดอิทธิพลทหาร ระหว่างรัฐบาลกับคณะสืบทอดเสื้อ
 และปัญหาชิงตำแหน่งในกองทัพบก ระหว่างสามทหารเสื้อกับพระยาพหลฯ

เนื่องจากความไม่พอใจกัน และการมุ่งจะกำจัดกัน ต่างฝ่ายต่างก็หวังจะดำเนิน
 แผนการของตนเอง แต่สำหรับปัญหาที่รัฐบาลจะกำจัดอิทธิพลของทหารในระยะนี้ยังมีน้อย
 มาก เพราะพระยามโนปกรณฯ ยังหวังพึ่งคณะสามทหารเสื้อกำจัดพระยาพหลฯ ก่อน

¹ G.B.F.O. 371/17175 F.4780/42/40. July 15, 1933. Hugh Gurney to Oliphant และใน Bangkok Times. (June 29, 1933) : 1

² G.B.F.O. Telegraph to Singapore. June 14, 1933

³ G.B.F.O. 371/17175 Telegraph to Singapore. June 15, 1933

และด้วยความเชื่อมั่นในแผนการของคน คณะสามทหารเสือจึงทำข้อตกลงกับพระยาพหลฯ ไว้ว่า ถ้าใครคนใดคนหนึ่งลาออก ทุกคนก็จะต้องลาออกหมด¹ ต่อมาเหตุการณ์เริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อพระยาพหลฯ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง ซึ่งทำให้คณะสามทหารเสือต้องลาออกตามสัญญาด้วย² แต่การลาออกของสี่ทหารเสือนั้น ประชาชนทั่วไปไม่รู้และเข้าใจความเข้าใจที่แพร่ทางหนังสือพิมพ์ว่า ขณะนั้นประเทศได้บรรลุการปกครองของประชาชนตามที่คณะราษฎรต้องการแล้ว เพราะมีรัฐธรรมนูญให้การประกันในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค และประเทศก็มีพระมหากษัตริย์ที่ดี รัฐบาลก็มั่นคง ฉะนั้น เมื่อประเทศมีสันติภาพพ้นจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์ อันเป็นหน้าที่สำคัญของสี่ทหารเสือ คณะสี่ทหารเสือจึงขอลาออก เพราะเห็นเล็กน้อย สุขภาพก็ไม่ค่อยดี และต้องการพักผ่อน³ แต่สำหรับวงการคณะรัฐมนตรีและข้าราชการต่างประเทศ เช่น พวกทูตแล้ว รู้ดีว่าเหตุผลสำคัญที่พระยาพหลฯ ลาออก เพราะต้องการให้หลวงประดิษฐฯ กลับประเทศไทย⁴ แต่พระยาพหลฯ ประสงค์จะสมัครมเหศวรที่ไม่ได้รับการเห็นชอบจากคณะสามทหารเสือ และรัฐบาล ดังนั้น จึงคิดลาออก แต่เพื่อไม่ให้การลาออกไร้เหตุผล พระยาพหลฯ จึงอ้างถ้อยพระยาทรงฯ ว่า มีคนจะลอบฆาถ้าไม่ลาออก และเมื่อพระยาพหลฯ ลาออกจึงได้

¹G.B.F.O. 371/17175 Telegraph to Singapore. June 14, 1933

²คณะสี่ทหารเสือได้ลาออกเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2476 อยู่ใน "ประกาศรัฐมนตรีลาออก" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50 วันที่ 18 มิถุนายน 2476

³หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน 2476

⁴พระยาศรีวิสารฯ แจ้งต่อทูตอังกฤษและพระยามโนปกรณฯ ก็แจ้งก่อนนายแบชเคอร์ อยู่ใน G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.4439/42/40. July 4, 1933. Dormer to Sir Simon

อ้างสัญญาที่ได้ทำกันไว้ เพื่อจะถึงบุคคลทั้ง 3 ออกด้วย¹

การลาออกของพระยาพหลฯ ครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลอย่างมาก เพราะทำให้รัฐบาลได้หลุดพ้นจากอิทธิพลของสีหทารเสือ และในเช้าวันที่ 18 มิถุนายน นั้น พระยามโนปกรณฯ ได้ไปทูลทูลเพื่อขอความเห็นชอบจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ให้ไปรณเกล้าฯฯ แต่งตั้ง พล.ท.พระยาพิชัยสงคราม และ พ.ท.พระยาตรีสิทธิสงคราม เป็นรัฐมนตรี² และต่อมาได้แต่งตั้งให้ พล.ท.พระยาพิชัยสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารบก แทนพระยาพหลฯ และตั้ง พ.อ.พระยาตรีสิทธิสงครามดำรงตำแหน่ง เจ้ากรมยุทธการทหารบก คุณอำนาจแทน พ.อ.พระยาทรงฯ และนอกจากนี้ได้ตั้งให้ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม รองผู้บัญชาการทหารปืนใหญ่ เป็นผู้รักษาการตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ³ การที่พระยามโนปกรณฯ แต่งตั้งบุคคลที่เคยมีบทบาททางทหารในระบบเก่าเข้ามาคุมกำลังทหารแทนพระยาพหลฯ และพระยาทรงฯ นี้ นอกจากเหตุผลเรื่องมีความคิดแบบเดียวกันแล้ว พระยามโนปกรณฯ เชื่อว่าบุคคลทั้ง 2 นี้ จะสามารถคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดความรุนแรงใด ๆ ได้ เมื่อสีหทารเสือออกไปแล้ว⁴ และที่สำคัญก็คือ ต้องการกำจัดอิทธิพลของกลุ่มผู้นำทางทหารในคณะราษฎรให้หมดไปด้วย ดังที่ได้คาดหวังไว้แล้ว⁵ เพราะมีฉะนั้น ถ้าพวกนี้จะทำอะไร กองทัพบกก็คงจะคงเข้าด้วยแน่

¹ จากคำบอกเล่าของพระองค์เจ้าวรรณฯ แจ้งต่อทูตอังกฤษ คูใน G.B.F.O.

371/17175 Confidential F.5574/42/40. August 21, 1933. Bailey to Sir Simon

² "ประกาศตั้งรัฐมนตรี". ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 50 วันที่ 18 มิถุนายน 2476

³ "ประกาศเรื่อง ตั้งนายทหารรักษาการแทน" เรื่องเดียวกัน และใน พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า (พระสมุท : โรงพิมพ์เพื่อนนคร, 2518), หน้า 249

⁴ G.B.F.O. Confidential F.4439/42/40. July 4, 1933

⁵ G.B.F.O. Confidential F.5574/42/40. August 21, 1933

กำหนดรัฐบาลพระยามโนปกรณ ๑ ว่า อ่อนแอมากกว่า ซึ่งทำให้พระยามโนปกรณ ๑ เกือบจะควายบังคับมณฑลออกมาแล้ว¹

ภายหลังจากพระยาพหล ๑ ได้ยึดอำนาจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ได้แสดงเหตุผลของการยึดอำนาจต่อประชาชนเช่นเดียวกับที่ได้กราบบังคมทูล ๑ แต่ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ ทรงเห็นว่า รัฐบาลใหม่ต้องการดำเนินนโยบายไปทางซ้ายมากกว่า เพราะทรงรู้เจตนาของพระยาพหล ๑ ดีว่า มีความต้องการจะให้หลวงประดิษฐ ๑ กลับประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ในสภาวะของชาวต่างชาติและคนทั่วไป ไม่ได้คิดอย่างพระองค์ เพราะรัฐบาล ๑ ได้ให้กำนันสัญญาแก่บรรดาทูตต่างประเทศและผู้นำดำเนินการธุรกิจต่าง ๆ อย่างหนักแน่นแล้วว่า "รัฐบาลไม่มีความตั้งใจแม้แต่น้อยที่จะทำในสิ่งที่เป็นคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลก็จะดำเนินนโยบายแบบฝ่ายกลางอย่างรัฐบาลก่อน"³ นอกจากนี้ พระยาพหล ๑ เองก็ได้ประกาศต่อหน้าผู้สื่อข่าวว่า "รัฐบาลสยามจะไม่ดำเนินนโยบายแบบคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด. ทราบใจที่ข้าพเจ้ายังอยู่"⁴ แต่สำหรับเรื่องของหลวงประดิษฐ ๑ นั้น พระยาพหล ๑ ได้แถลงอย่างตรง ๆ ว่า อาจต้องเรียกกลับ⁵ เพราะ

¹ดูใน G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.4143/42/40

June 23, 1933. Dormer to Sir Simon

²G.B.F.O. Confidential F.4439/42/40. July 4, 1933

³เรื่องเดียวกัน และใน G.B.F.O. Confidential F. 5573/42/40

August 21, 1933. Dormer to Sir Simon. G.B.F.O. F.4412/42/40

June 22, 1933. Telegraph by Dormer. G.B.F.O. F.4194/42/40

June 23, 1933. Telegraph by Dormer.

⁴Bangkok Times. (June 21, 1933)

⁵G.B.F.O. Confidential F.4439/42/40. July 4, 1933

ไม่ยอมรับว่าหลวงประดิษฐ ฯ เป็นคอมมิวนิสต์ แต่อย่างไรก็ดี การให้กลับนั้น พระยาพหล ฯ ก็ไม่คิดจะทำโดยพลการ กล่าวคือจะต้องให้หลวงประดิษฐ ฯ พิสูจน์ให้รัฐบาลแนใจก่อนว่าไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และผู้ที่จะเรียกกลับได้ก็ต้องเป็นสภา และที่สำคัญยิ่งก็คือต้องได้รับความเห็นชอบจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ทูตอังกฤษได้ชมพระยาพหล ฯ ว่า "เป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาด" ¹

เนื่องจากพระยาพหล ฯ หัวหน้ารัฐบาลชุดใหม่ไม่ถือว่าหลวงประดิษฐ ฯ เป็นคอมมิวนิสต์ ต่อมาในเดือนกรกฎาคม นายพัน น้อยประไพ จึงได้ทำหนังสือถึงรัฐบาลขอให้เรียกหลวงประดิษฐ ฯ กลับประเทศไทย² และต่อมาอีกไม่กี่วัน นายสิน ศรีอรุณ กับพวกก็มีหนังสือถึงพระยาพหล ฯ ขอให้วินิจฉัยหลวงประดิษฐ ฯ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่³ แต่รัฐบาลไม่อาจตัดสินใจได้ เพราะมีเจตนาแล้วว่าจะให้ปัญหาเรื่องหลวงประดิษฐ ฯ เป็นเรื่องในสภา ซึ่งกำหนดจะเปิดภายหลังเลือกตั้งเดือนตุลาคม⁴ และถ้ามีมติสภาเป็นที่ยอมรับหลวงประดิษฐ ฯ จึงได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับ⁵ แต่ต่อมาความกังวลใจเดิมของรัฐบาลต้องแปรเปลี่ยนไป เมื่อหลวงประดิษฐ ฯ ได้โทรเลขมายังรัฐบาล ขออนุญาตเดินทางมา

¹ G.B.F.O. 371/17175 Confidential F.5327/42/40. August 10, 1933. Dormer to Sir Simon

² สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 4/2476 (4 กรกฎาคม 2476) เรื่อง มีผู้ยื่นหนังสือกล่าวโทษผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

³ สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 8/2476 (21 กรกฎาคม 2476) เรื่อง กล่าวโทษพระยามโนปกรณ ฯ และเรื่องหลวงประดิษฐมนูธรรม

⁴ เดิมรัฐบาลกำหนดจะให้เลือกตั้งในเดือนตุลาคม แต่เลือกตั้งจริง ๆ เป็นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 คูใน เลือกตั้ง 18, หน้า 3

⁵ G.B.F.O. Confidential F.5574/42/40. August 21, 1933

ส่งกรรยาที่สิงคโปร์ในเดือนสิงหาคม ปีฐานี้ทำให้คณะรัฐมนตรีหยิบยกเอาเรื่องการกลับของหลวงประดิษฐ ฯ มาพูดคุย การประชุมครั้งนี้นับได้ว่าเป็นการประชุมครั้งแรกที่คณะรัฐมนตรีเห็นพ้องที่จะให้หลวงประดิษฐ ฯ กลับ¹ ถ้าหากว่าหลวงประดิษฐ ฯ ยินดีรับรองและดำเนินนโยบายของรัฐบาล 6 ข้อ ดังนี้คือ

1. รักษาประโยชน์ของประชาชนทุกเหล่า และสมานประโยชน์ให้กลมกลืนกันโดยให้ชนทุกชั้นทุกเหล่าช่วยกันบำรุงเศรษฐกิจของชาติ
2. ให้ที่ดินของประเทศที่ยังว่างเปล่าอยู่มาก เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจขึ้น
3. ให้ราษฎรมีช่องทางประกอบการค้าเชิงชีพโดยทั่วหน้ากัน
4. ให้คนไทยเลื่อมใสในการกสิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม โดยวิธีที่รัฐบาลให้ความสะดวก ความช่วยเหลือ และการฝึกฝน การควบคุม และการร่วมมือใหญ่ประกอบการนั้น ๆ ใ้ได้รับผลเต็มที่ที่ตนควรได้ และมีช่องทางฉนวนหนักฉนวนเบาในทางหนี้สินที่มีอยู่ให้เบาบางลง
5. ให้สินค้าขาออกของประเทศมีมากขึ้น และมีปริมาณยิ่งขึ้น
6. ให้ฐานะการเป็นอยู่ของคนไทยเขยิบดีขึ้นเป็นขั้น ๆ เป็นลำดับไป²

หลักนโยบายดังกล่าวนี้ สังเกตเห็นได้ว่าเป็นนโยบายผสมของหลวงประดิษฐ ฯ กับของพระยามโนปกรณ ฯ แต่หลักการสำคัญส่วนใหญ่ รัฐบาลยึดถือนโยบายเป็นกลางตามแบบพระยามโนปกรณ ฯ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องการพิสูจน์ให้ทุกฝ่ายเห็นว่า รัฐบาลไม่มีนโยบายแบบคอมมิวนิสต์ตามที่ใดแถลงไว้

การที่คณะรัฐมนตรีเสนอนโยบาย 6 ประการ อันเป็นที่ยอมรับแล้วว่า ไม่ใช่เป็นแบบคอมมิวนิสต์ ให้หลวงประดิษฐ ฯ กลับการตามนั้น เป็นเพราะพระยาพหล ฯ ต้องการจะพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า หลวงประดิษฐ ฯ ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และอีกประการหนึ่งก็เพื่อ

¹ สดช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 15/2476 (15 สิงหาคม 2476)
เรื่อง หลวงประดิษฐ ฯ ขอเค็รทางมาส่งกรรยาที่สิงคโปร์

² สดช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 16/2476 (18 สิงหาคม 2476)
เรื่อง นโยบาย 6 ข้อ ของรัฐบาล

จะยุติปัญหาข้อสงสัยและข้อกล่าวหาในเรื่องนี้ ฉะนั้น หลังจากการประชุมคณะรัฐมนตรีได้ตกลง
ในปัญหาข้อนี้แล้ว จึงมอบให้พระยาโกมารกุลมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
นำมติไปแจ้งให้หลวงประดิษฐ ๑ ทราบ¹ ถ้าหลวงประดิษฐ ๑ รับรองทศมนี่ ก็จะให้กลับ
ประเทศไทย² ซึ่งหลวงประดิษฐ ๑ ก็ยินดีรับข้อเสนอ ดังนั้น ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงมอบ
ให้หม่อมเจ้าวรารม ไวยากร กับนายเรือเอกหลวงบำรุง นาวาสวัสดิ์ เข้าเฝ้าทูล-
ละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลขอพระมหากรุณาธิคุณเรียกหลวงประดิษฐ ๑ กลับประเทศ
และเมื่อกลับมาแล้ว ก็ขอพระราชทานแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีด้วย³ ซึ่งเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้า ๑ ทรงไม่ขัดข้อง แต่ทรงมีข้อแม้เพิ่มเติมจากนโยบาย 6 ประการของรัฐบาล
ให้หลวงประดิษฐ ๑ ปฏิบัติตามอีก 2 ข้อคือ

1. จะต้องมีค่าเดินทางไปในทางบังคับซื้อที่ดิน
2. จะไม่ดำเนินการไปในทางบังคับกรรมกร⁴

เหตุที่ทรงย่ำเช่นนี้ก็เพื่อป้องกัน หรือเพื่อจะให้หลวงประดิษฐ ๑ เลิกล้มความคิดอันไม่พึง
ปรารถนา ซึ่งเท่ากับว่าหลวงประดิษฐ ๑ จะต้องรับข้อเสนอรวม 8 ข้อ และต้องทำข้อ
ตกลงกัน 2 ฝ่าย คือ รัฐบาล และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑ เมื่อหลวงประดิษฐ ๑
ยอมรับข้อเสนอทั้งหมด ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ให้รัฐบาลออกแถลงการณ์ในการเดินทาง

¹ สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 15/2476 (15 สิงหาคม 2476)

² สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี 16/2476 (18 สิงหาคม 2476)

เรื่อง หลวงประดิษฐมนูธรรม

³ สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 17/2476 (22 สิงหาคม 2476)

เรื่อง หลวงประดิษฐมนูธรรม

⁴ สลช. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 18/2476 (25 สิงหาคม 2476)

เรื่อง หลวงประดิษฐมนูธรรม

กลับของหลวงประดิษฐ ๑¹ แต่ก่อนหลวงประดิษฐ ๑ จะกลับได้มีการปล่อยข่าวไม่ว่างเพื่อ
 ยั่วให้พระยาพหล ๑ ระแวงหลวงประดิษฐ ๑ และยับยั้งไม่ให้กลับโดยแจ้งว่าพระยาพหลฯ
 กลับพระยาประศาสน์ ๑ ได้หนีออกไปยุโรป และได้รับการต้อนรับอย่างชานใหญ่จาก
 หลวงประดิษฐ ๑ ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ที่ถูกเนรเทศ² แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะพระยาพหลฯ
 รู้ดีว่าหลวงประดิษฐ ๑ กับบุคคลทั้ง 2 เป็นคนละพวก ในที่สุดหลวงประดิษฐ ๑ ได้เดิน
 ทางกลับประเทศ³ และได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ตามที่รัฐบาลได้
 กราบทูล ๑ ไว้

อย่างไรก็ตาม แม้พระยาพหล ๑ จะแถลงนโยบายและได้ประกาศอย่างแน่วแน่
 ว่าจะไม่สนับสนุนคอมมิวนิสต์⁴ และแม้หลวงประดิษฐ ๑ จะได้รับการเห็นชอบจากพระบาท
 สมเด็จพระปกเกล้า ๑ ให้กลับเข้าประเทศได้ แต่ปรากฏว่ายังมีกลุ่มทหารซึ่งนำโดย
 พระองค์เจ้าวรเดช⁵ ได้นำกำลังทหารจากจังหวัดนครราชสีมา เข้ามากรุงเทพฯ ๑ เพื่อ
 ยึดอำนาจ โดยอ้างว่าจะปราบรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของพระยาพหล ๑⁶ ความรุนแรงของ

¹ สลธ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 19/2476 (29 สิงหาคม
 2476) เรื่อง หลวงประดิษฐมนูธรรม

² สลธ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 27/2476 (26 กันยายน
 2476) เรื่อง โทรเลขเกี่ยวกับการเมือง ลงนามโดย "ศิวาราม"

³ G.B.F.O. 371/17175 F.5926/42/40. August 30, 1933
 Telegraph by Bailey

⁴ พระยาพหล ๑ พระยาอภิบาล ๑ และพระองค์เจ้าวรเดช ๑ ได้ยืนยันต่อทูต
 ต่างประเทศ คุใน G.B.F.O. Confidential F.5573/42/40. August 21, 1933

⁵ พระองค์เจ้าวรเดช อดีตเสนาบดีกาดำโหม ในสมัยระบบสมบูรณาญาสิทธิราช
 ทรงเป็นพระญาติกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๑

⁶ คุในคำประกาศของพระองค์เจ้าวรเดช อ้างใน Virginia Thompson,
The Left Wing in Southeast Asia, pp. 55-56

กบดครั้งนี้ ทำให้รัฐบาลต้องประกาศกฎอัยการศึก¹ และทำการปราบปรามอย่างรุนแรง จนฝ่ายกบดต้องพ่ายแพ้ ส่วนพระองค์เจ้าวรเดชทรงหลบหนีไปลี้ภัยในอินโดจีน² และหลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ และพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ³ เพื่อพิจารณาโทษและป้องกันการกบดหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองใด ๆ ที่เป็นการกระทบกระเทือนรัฐบาล แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีฝ่ายที่สนับสนุนพวกเจ้า ซึ่งอ้างว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อพวกตนได้ออกใบปลิวในนาม "คณะเลือดผสม" กล่าวโจมตีการกระทำของพวกคณะรัฐบาลอย่างรุนแรงว่าเป็นพวกกบดต่อพวกเจ้า และขับไล่พวกเจ้าไปทุกซีกในชนบท. เปรียบเหมือน "ช้างเผือกเข้าป่า เห็นกลางนาเข้าอยู่ในวัง"⁴ และนอกจากนี้ยังเสนอให้รัฐบาลปลดอยตัวนักโทษ และทำตามคำขอของพระองค์เจ้าวรเดชหรือมีฉันทให้ลาออก และถ้ารัฐบาลไม่ทำตามคำเสนอนี้ พวกนี้ได้ข่มขู่ว่าจะทำการยึดอำนาจภายใน 7 วัน⁵ แต่ปรากฏว่าไม่มีเหตุการณ์รุนแรงใด ๆ เกิดขึ้นตามคำขู่

¹ "ประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่จังหวัดใหญ่ทหารบกกรุงเทพฯ" ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2476 เล่ม 46, หน้า 389 - 390

² พระองค์เจ้าวรเดช ทรงลี้ภัยในอินโดจีนนานถึง 16 ปี และกลับเข้ามาประเทศไทยอีกในเดือนพฤษภาคม 2492 คูใน Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p. Biographical notes

³ คูใน ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2476, เล่ม 46, หน้า 410 - 411, 419

⁴ สลธ. แผนก. บร. 3/105 ใบปลิว คณะเลือดผสม กรมชลประทานได้รับใบปลิวของคณะเลือดผสม ส่งทางไปรษณีย์ วันที่ 15 พฤศจิกายน 2476

⁵ เรื่องเดียวกัน

หลังจากเหตุการณ์วินายไค่สงบลง แต่ปัญหาเรื่องข้อตกลงหาของหลวงประดิษฐาเกี่ยวกับเรื่องเป็นคอมมิวนิสต์ยังไม่หมดสิ้น ซึ่งพระยาพหล ๑ เกรงว่าปัญหานี้อาจจะเป็นข้ออ้างของการกบฏอีกได้ และอีกประการหนึ่งก็จะทำให้รัฐบาลมัวหมองไม่รู้จักจับคนที่รับเอาคนถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เข้าร่วมรัฐบาล ดังนั้น ในวันที่ 11 มีนาคม 2477 จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งทำการพิจารณาปลดปล่อยข้อตกลงหาหลวงประดิษฐา ๑ เกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจ¹ ในการซักถามตอบนั้น หลวงประดิษฐา ๑ ได้ปฏิเสธว่า ความคิดของคุณไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และก็ไม่เคยเป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การสากลครั้งที่ 3 แต่ประการใด² สรุปผลของการพิจารณาปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกว่ากึ่งหนึ่งได้พิจารณาว่า แม้โครงการของหลวงประดิษฐา ๑ จะคล้ายกับโครงการ 5 ปี ของรัสเซีย แต่เนื้อหาใจความใหญ่ของโครงการนี้ ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปฏิรูปที่ดิน³ ซึ่งไม่ใช่คอมมิวนิสต์

หลังปัญหานี้ได้จบสิ้น รัฐบาลพระยาพหล ๑ ได้แสดงท่าทีต่อต้านความคิดสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ออกอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อพิสูจน์ความจริงใจของรัฐบาลว่าจะดำเนินนโยบายตามแบบรัฐบาลชุดก่อน สิ่งสำคัญที่รัฐบาลได้กระทำให้เห็นก็คือ การสั่งให้รับและยกเลิกตำราเรียนของกระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) เรื่อง "บทเรียนสำหรับเด็ก ๆ และบิดามารดา" (An Outline For Boys and Girls and Their Parents)

¹Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p.56

²Ibid. และดูรายละเอียดจากรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร ได้ตั้งเพื่อสอบสวนว่าหลวงประดิษฐา ๑ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ใน สุพจน์ คานกระฎูล, ทานปริทัศน์ข้อหาคอมมิวนิสต์ (พระนคร, ประจักษ์การพิมพ์, 2516)

³Pridi Banomyong, "My Revolutionary Adolescence"

ซึ่งใช้เป็นคำร่ำเรียนและวางขายตามท้องตลาดมานานแล้ว¹ สาเหตุของการยกเลิกก็เนื่องจากว่ามีผู้ไม่พอใจหาว่าเป็นหนังสือคอมมิวนิสต์ และทางรองอธิบดีกรมตำรวจยืนยันว่าเป็นหนังสือต่อต้านความพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 เพราะข้อความในหนังสือนั้นมีการกล่าวถึงการปฏิวัติรัสเซีย และพูดโน้มน้าวให้เห็นว่าตั้งแต่ได้นำระบบคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้ในประเศรัสเซียแล้ว ประชาชนต่างมีความสุข และประเทศก็มีแต่เจริญก้าวหน้า เพราะสังคมไม่มีคนยากจน ไม่มีคนมั่งมี ไม่มีการกดขี่ ไม่มีโรงเรียนเฉพาะคนมั่งมี ไม่มีความเจ็บป่วย ไม่มีอุตสาหกรรมของปัจเจกชน สตรีเพศมีเสรีภาพเสมอบุรุษ รัฐบาลเป็นเจ้าของการผลิตทั้งหมด และเป็นผู้วางแผนพัฒนาการกสิกรรมและอุตสาหกรรมแทนการปล่อยให้เอกชนทำ และนอกจากนี้ยังโฆษณาว่า การปฏิวัติรัสเซียที่มิแต่ความเจริญก้าวหน้าเช่นนี้ จึงทำให้เป็นที่ตื่นเต้นในประวัติศาสตร์โลก² ด้วยเหตุนี้ทางกรมตำรวจจึงเห็นว่าจะเป็นการช่วยผู้เด็กนักเรียนคิดไปในทางที่ไม่พึงปรารถนา³ ดังนั้น รองอธิบดีกรมตำรวจจึงขอให้รัฐบาลเก็บทำลายเสีย และให้ออกคำสั่งห้ามมิให้สั่งหรือนำเข้าประเทศไทยอีกต่อไป โดยอาศัยมาตราที่ 39 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476⁴ อย่างไรก็ตาม

¹ สลช. แผนก บร.4/105 เรื่องหนังสือ เอชท์ โลท์ ฟอร์ บอยส์ แอนด์ เกิร์ลส แอนด์ แกร์ พาร์เนตส์ แบบเรียนกระทรวงธรรมการ หนังสือฉบับ - ถวน ที่ ม.4149/2477 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2477 หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรียบน รัฐมนตรีกระทรวงธรรมการ

² คุรายละเอียดใน สลช. แผนก บร.4/105 คำแปลย่อบางตอนของหนังสือชื่อ "An Outline For Boys and Girls and Their Parents"

³ สลช. แผนก บร.4/105 ในบันทึกของ พ.ท.หลวงอภุคเดชจรัส เสนออธิบดีกรมตำรวจ ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2477

⁴ สลช. แผนก บร.4/105 หนังสือที่ ต.436/8939 ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2477 รัฐมนตรีมหาดไทย เรียบนเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

แม้รัฐบาลจะได้ยกเลิกคำจารึกเวียนคังกล่าว แต่รัฐบาลก็ไม่ปรารถนาจะให้เป็นเรื่องอื้อฉาว
 คังจะเห็นได้เมื่อหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า "ตำรวจจะเผาหนังสือ เอท.โลธ ให้สิ้น เพราะ
 เห็นว่ามุ่งไปทางอคติของคอมมิวนิสต์" กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงกับมีหนังสือ
 ทักท้วงมายังกระทรวงมหาดไทยว่า ทำไมให้ลงข่าวแบบนี้¹ แต่หลวงประดิษฐ ๗ รัฐมนตรี
 มหาดไทยตอบว่า ให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจข่าวไปสอบแล้วได้ความว่า ผู้ลงข่าวไม่ทราบความ
 จริง จึงขอให้อภัย² และต่อมาในปี 2478 รัฐบาลได้หันมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขพระราช
 บัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 อีก โดยมอบให้พระยาเทพวิฑูร อธิบดีรัฐมนตรีกระทรวง
 ยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ จากคำบอกเล่าของทูตอังกฤษแจ้งว่า การจัดร่างแก้ไขปรับปรุง
 ใหม่นี้ พระยาเทพวิฑูรได้คัดลอกมาจากสารานุกรมบริแทนนิกา (The Encyclopaedia
 Britannica) เป็นส่วนใหญ่³ และภายหลังจกได้เป็น "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิ
 นิสต์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478" แล้ว พระองค์เจ้าวรวงศ์ฯ ทรงได้แถลงถึงข้อดีของ
 กฎหมายนี้ว่า นอกจากรักถิ่นและเข้มนงกแล้ว ยังกินความรวมไปถึงการป้องกันไม่ให้ผู้หนึ่ง
 ผู้ใดนำประเทศไทยไปสู่ระบบการปกครองแบบลัทธิสังคมนิยมด้วย⁴ นอกจากนี้ต่อมาในปี
 2479 รัฐบาลพระยาพหลฯ ยังได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญา เพื่อช่วยป้องกันการเคลื่อน
 ไหวเผยแพร่ลัทธิที่ไม่พึงปรารถนาอีกฉบับหนึ่ง ก่อนที่พระยาพหลฯ จะพ้นจากเวทีการเมืองไป

3. การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ไม่ว่าจะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบอบรัฐธรรมนูญ ผู้นำ

¹ สลธ. แผนก บร.4/105 หนังสือ ที่ ม.4537 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2477 เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรียงรัฐมนตรีมหาดไทย

² สลธ. แผนก บร.4/105 หนังสือที่ ล.527/10426 ศาสดาว่าการกระทรวง
 มหาดไทย ลงวันที่ 5 กันยายน 2477 รัฐมนตรีมหาดไทย เรียงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

³ G.B.F.O. Confidential F.5574/42/40. August 21, 1933

⁴ เรื่องเดียวกัน

ประเทศต่างก็มีทัศนคติคอมมิวนิสต์ตรงกันคือ ต้องการจะทำลายหรือกำจัดให้สิ้นซาก เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้นำไทยมีความศรัทธาและความเชื่อมั่นอย่างสูงส่งว่า วัฒนธรรมแบบอิสระนิยมของไทย และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเหมาะสมอย่างยิ่งต่อสังคมไทย ฉะนั้น การปราบปรามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ แต่การต่อต้านและการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสมัยรัฐบาลของพระยามโนปกรณ ๖ มีอุปสรรคและมีปัญหาาก ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินนโยบายของพระยามโนปกรณ ๖ มุ่งเน้นหนักไปทางกลุ่มคนไทย ซึ่งมีความคิดสังคมนิยมมากเกินไ้ และที่สำคัญก็คือ ไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายยอมรับในการกระทำเช่นนั้นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องได้ ดังนั้น ความบกพร่องและข้อผิดพลาดเช่นนี้จึงกลายเป็นผลร้ายทำให้พระยามโนปกรณ ๖ ต้องสิ้นอำนาจไปด้วยการทำรัฐประหารของพระยาพหล ๖ ซึ่งไม่เชื่อว่าหลวงประดิษฐ ๖ เป็นคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม แม้พระยาพหล ๖ จะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์บางอย่างของพระยามโนปกรณ ๖ แต่พระยาพหล ๖ ก็มีความคิดที่จะต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง เช่นเดียวกับพระยามโนปกรณ ๖ แต่มีข้อแตกต่างกันที่ว่า การดำเนินการต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์ของพระยาพหล ๖ นั้น มีลักษณะระมัดระวัง มีเหตุผล และตรงเป้าหมายต่อวิธีการและการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์มากกว่า เพราะในพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478 ได้ระบุถึงการใช้กำลังบังคับ และการยึดครองทรัพย์สินทั้งหมด ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการกระทำและความต้องการของคอมมิวนิสต์ และในขณะเดียวกัน พระราชบัญญัตินี้ก็ยังช่วยป้องกันสิทธิสังคมนิยม ดังที่พระองค์เจ้าวรวงศ์ฯ ทรงแถลงด้วย ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายของรัฐบาลพระยาพหล ๖ มีเหตุผลและระมัดระวังกว่าของพระยามโนปกรณ ๖ มาก

ต่อมาในปี 2479 เมื่อมีปัญหาการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์มากขึ้น รัฐบาลพระยาพหล ๖ ก็ได้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา 104 ออกมาใช้เพิ่มเติมอีก ซึ่งเรียกกันว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช

2478 (ฉบับที่ 7)"¹ ตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ แม้จะไม่ได้ระบุถึงคำว่าคอมมิวนิสต์ โดยตรงก็ตาม แต่กฎหมายนี้ได้เปิดช่องทางให้มีการฟ้องร้องบุคคลที่ทำการส่งเสริมคอมมิวนิสต์โดยการเผยแพร่และนัดหมายได้ ถึงบทบัญญัติที่ว่า

มาตรา 104 1) ผู้ใดกระทำการให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์หรือด้วยอุบายอย่างใด ๆ ดังต่อไปนี้

(ก) ให้เกิดความกบฏขึ้นต่อพระมหากษัตริย์หรือรัฐบาล หรือราชการแผ่นดินในหมู่ประชาชนก็ดี

(ข) ที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลหรือในกฎหมายแผ่นดิน โดยใช้กำลังบังคับหรือกระทำการร้ายก็ดี

(ค) ที่จะให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ถึงกับจะก่อความไม่สงบขึ้นในแผ่นดินก็ดี

(ง) ยุยงประชาชนให้ล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดินก็ดี

ผู้นั้นมีความผิดของระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และให้ปรับไม่เกินสองพันบาทด้วยอีกโทษหนึ่ง²

นอกจากการออกกฎหมายเพื่อป้องกันคอมมิวนิสต์โดยตรงดังกล่าวนี้ มาตรการที่รัฐบาลได้นำมาใช้ป้องกัน การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิที่ไม่พึงปรารถนาอื่น ๆ อีก ได้แก่ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 แต่มาตรการนี้ก็ใช้เฉพาะการสกัดกั้นจากภายนอก ซึ่งไม่ค่อยได้ใช้กับหนังสือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์โดยตรงมากนัก

กล่าวโดยสรุป การป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในช่วงสมัยนี้ โดยทั่วไปไม่มีอะไรเด่น ทั้งนี้เนื่องจากว่า การเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงของคอมมิวนิสต์ในช่วงนี้ไม่ค่อยมี อีกประการหนึ่ง แรงสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์ภายนอกก็มีน้อย เพราะในประเทศจีนมีปัญหาการรุกรานจากญี่ปุ่น และในยุโรปที่กำลังจะมีเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยน่าไว้วางใจจาก

¹พระราชบัญญัตินี้ได้ประกาศใช้ในปี 2479 อยู่ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 ตอนที่ 6 วันที่ 19 เมษายน 2479

²เรื่องเดียวกัน (ดูในภาคผนวก ฉ)

เยอรมัน ฉะนั้น จึงทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัสเซียต้องละทิ้งนโยบายที่จะสนับสนุนคอมมิวนิสต์ในประเทศแถบนี้ รวมทั้งประเทศไทยด้วยไปชั่วขณะ¹ และยิ่งกว่านั้น พรรคคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาดำเนินการเคลื่อนไหวในประเทศไทยเป็นเวลายาวนาน ก็ไม่สามารถแทรกซึมเข้าถึงคนไทยและชักชวนไปเป็นพวกได้?

อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาคอมมิวนิสต์จะมีอยู่น้อย แต่ปัญหาที่สังคมนิยมจากกลุ่มคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหลวงประดิษฐไพเราะ² ก็ได้สร้างปัญหาและความวุ่นวายแก่สังคมและการเมืองไทยในช่วงนี้เป็นอย่างมาก กล่าวคือสร้างความไม่ไว้วางใจให้แก่พระยาทรง ๗ นายประยูร ภมรมนตรี และสมเด็จ ๗ กรมพระนครสวรรค์ ๗ นับตั้งแต่ใช้คำว่า "พระยาศรีอารีย์" ในคำประกาศคณะราษฎร ต่อมาได้สร้างความขัดแย้งและความแตกแยกอย่างรุนแรงในคณะรัฐมนตรี และความไม่ไว้วางใจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๗ ในเรื่องการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ จนมีผลไปถึงการรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 และสุดท้ายก็เป็นเหตุหนึ่งทำให้เกิดกบฏบวรเดชในเดือนตุลาคม ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ ถ้าจะกำหนดให้แคบลงไปแล้วก็คือ ปัญหาความหวาดกลัวของพวกเขา หรือพวกนิยมเจ้าที่มีต่อความคิดของหลวงประดิษฐ ๗ นั่นเอง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Virginia Thompson, The Left Wing in Southeast Asia, p.57

² คู่มือ G.B.F.O. Secret. F.1738/42/40. February 9, May 14, 1933. Letter of The Siam Communist Youth. Local Committee to Malayan Communist Youth Central.